

स्वाध्यायपुस्तिका

गणित

इयत्ता तिसरी

गणित इयत्ता तिसरी

स्वाध्यायपुस्तिका

गणित इयत्ता तिसरी

नाव : _____

शाळा : _____

तुकडी : _____

महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, पुणे.

प्रथमावृत्ती : २००७

गणित विषय समिती
(निर्मिति) :

डॉ. हेमलता पारसनीस
प्रा. र. गो. साखरे
डॉ. जयश्री विलास अंत्रे
सौ. अलका साठे
श्री. वसंत शेवाळे
(सदस्य सचिव)

लेखन सहाय्य :

प्रा. म. ल. नामकर
श्री. ज्ञानेश्वर बिडवई
श्री. साहेबराव महाडीक
सौ. भागीरथी दाभाडे

मुख्यपृष्ठ व सजावट :

श्री. आनंद मांडे
श्री. संदीप कोळी

प्रमुख संयोजक :

श्री. वसंत शेवाळे
विशेषाधिकारी गणित

संयोजक सहायक :
उज्ज्वला गोडबोले
विषय सहायक गणित

निर्मिती :

श्री. नितिन तांबे
प्र. मुख्य निर्मिती अधिकारी
सौ. आशा शिर्के
निर्मिती अधिकारी

श्री. प्रशांत हरणे

निर्मिती सहायक

अक्षरजुलणी :

मुद्रा विभाग
पाठ्यपुस्तक मंडळ, पुणे.

कागद : ७० जी.एस.एम.
क्रीम वोड्ह.

मुद्रणादेश : N/PB/2007-08

मुद्रक :
ओमशुभम इंटरप्रायझेस

प्रकाशक :
डॉ. वसंत काळपांडे
नियंत्रक,
पाठ्यपुस्तक निर्मिती मंडळ,
प्रभादेवी, मुंबई ४०० ०२५.

⑥ महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, पुणे ४११ ००४.

प्रस्तावना

राष्ट्रीय शैक्षणिक आराखडा २००५ तसेच प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम २००४ मध्ये स्वयंअध्ययनावर भर देण्यात आलेला आहे. प्रचलित पाठ्यपुस्तकांचे स्वयंअध्ययन करणे विद्यार्थ्यांना सहज शक्य व्हावे, या हेतूने स्वाध्यायपुस्तिकांची निर्मिती करण्याचे ठरले. त्यानुसार तयार केलेली इयत्ता तिसरीची ही स्वाध्यायपुस्तिका आपल्या हाती देताना आम्हांला विशेष आनंद वाटतो.

स्वाध्यायपुस्तिकांचे स्वरूप कार्यपुस्तिकेप्रमाणे आहे. पुस्तिकेचा आकार पाठ्यपुस्तकापेक्षा मोठा आहे. उदाहरणे सोडवण्यासाठी प्रत्येक प्रश्नानंतर पुरेशी जागा ठेवली आहे. प्रश्नांची रचना 'सोयाकडून कठीणाकडे' करण्यात आली आहे, असे केल्यामुळे सामान्य विद्यार्थी देखील स्वप्रयत्नाने नाउमेद न होता प्रश्न सोडवू शकेल. इयत्ता तिसरीच्या या पुस्तिकेत आवश्यक तेथे चित्रे, रेखीव आकृत्या, सारण्या इत्यादी देण्यात आल्या आहेत. विद्यार्थ्यांनी स्वाध्याय नियमितपणे सोडवावे यासाठी शिक्षकांनी स्थानिक परिस्थिती लक्षात घेऊन उपाययोजना करावी.

गणित विषय समितीमधील निर्मित सदस्यांच्या मार्गदर्शनाखाली प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षकांनी या स्वाध्यायपुस्तिका परिश्रमपूर्वक तयार केल्या आहेत. या कामी श्री. एन. के. जरग यांचे सहकार्य मंडळास मिळाले आहे. मंडळ या सर्वांचे आभारी आहे. महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषदेमार्फत 'सर्व शिक्षा अभियान' अंतर्गत सदर स्वाध्यायपुस्तिका लाभार्थी विद्यार्थ्यांना मोफत उपलब्ध करून देण्यात येत आहेत.

विद्यार्थी, शिक्षक व पालक या स्वाध्यायपुस्तिकेचे स्वागत करतील अशी आशा आहे.

या पुस्तिकेचा वापर करताना काही अडचणी जाणवल्यास त्यासंबंधी सूचना व अभिप्राय अवश्य कळवावेत.

दिलाली

(डॉ. वसंत काळपांडे)

संचालक

महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व
अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, पुणे.

पुणे

दिनांक : ३ जुलै २००७

१२ आषाढ १९२९

शिक्षकांशी हितगुज

- विद्यार्थ्यांना नियमित अभ्यास करण्याची सवय लागावी या हेतूने ही स्वाध्याय पुस्तिका तयार केली आहे.
- पाठ्यपुस्तकातील विषयांश शिकवल्यानंतर विद्यार्थ्यांनी स्वाध्यायातील प्रश्न घरी सोडवावेत ही अपेक्षा आहे.
- शैक्षणिक वर्षात हे सर्व स्वाध्याय प्रत्येक विद्यार्थ्यांनी वर्षभर नियमितपणे सोडवावेत यासाठी नियोजन करावे.
- गणिताच्या तासिकेतील सुरुवातीच्या काही मिनिटात सर्वांनी स्वाध्याय सोडवले आहेत काय हे वर्गात फिरून पहावे.
- प्रत्येक दिवशी दिलेल्या स्वाध्यायातील प्रश्नांची उत्तरे वर्गात सांगा. विद्यार्थ्यांनी चुका केल्यास न रागावता त्यांना चुका दाखवाव्यात आणि गरजेनुसार वैयक्तिक व सामुदायिक मार्गदर्शन करावे. विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानाच्या पोकळ्या व गैरसमजुती वेळीच दुर्भास केल्यास विद्यार्थ्यांची प्रगती चांगल्या प्रकारे होईल हे लक्षात घ्यावे.
- विद्यार्थी स्वाध्याय स्वप्रयत्नाने सोडवतील यादृष्टीने स्थानिक परिस्थितीनुसार उपाययोजना करावी.
- विद्यार्थ्यांनी हे स्वाध्याय नियमितपणे सोडवल्यास त्यांची विषयातील अभिरूची निश्चित वाढेल. तुम्ही अध्यापनासाठी घेतलेले श्रम सत्कारणी लागतील, असे खात्रीने सांगता येईल.

स्वाध्याय १

अंकाची स्थानिक किंमत

१. खालील संख्यांतील दशक आणि एकक लिहा.

(१)	१४	<input type="text"/>	द	<input type="text"/>	ए
(२)	३०	<input type="text"/>	द	<input type="text"/>	ए
(३)	५६	<input type="text"/>	द	<input type="text"/>	ए
(४)	७९	<input type="text"/>	द	<input type="text"/>	ए
(५)	२२	<input type="text"/>	द	<input type="text"/>	ए

२. पुढील संख्यांतील दिलेल्या अंकाची स्थानिक किंमत लिहा.

संख्या	अंक	स्थानिक किंमत
(१) ३५	३	<input type="text"/>
(२) ८०	०	<input type="text"/>
(३) ६९	६	<input type="text"/>
(४) २३	३	<input type="text"/>
(५) १०	१	<input type="text"/>

३. दिलेल्या संख्येतील ज्या अंकाची स्थानिक किंमत दिलेली आहे तो अंक अधोरेखित करा.

	संख्या	स्थानिक किंमत
(१)	३३	३०
(२)	५५	५०
(३)	७७	७
(४)	२२	२०
(५)	११	१

४. खालील संख्यांचे विस्तारित रूप लिहा.

(१)	७८	=	<input type="text"/>	+	<input type="text"/>
(२)	५६	=	<input type="text"/>	+	<input type="text"/>
(३)	४०	=	<input type="text"/>	+	<input type="text"/>
(४)	९९	=	<input type="text"/>	+	<input type="text"/>
(५)	७३	=	<input type="text"/>	+	<input type="text"/>

५. अक्षरी संख्या अंकांत लिहा व त्याचे विस्तारित रूप लिहा.

अक्षरी	अंकांत	विस्तारित रूप
(१) बेचाळीस	<input type="text"/>	<input type="text"/> + <input type="text"/>
(२) अद्धावीस	<input type="text"/>	<input type="text"/> + <input type="text"/>
(३) साठ	<input type="text"/>	<input type="text"/> + <input type="text"/>
(४) पंचाहत्तर	<input type="text"/>	<input type="text"/> + <input type="text"/>
(५) अद्धावन्न	<input type="text"/>	<input type="text"/> + <input type="text"/>

६. खालील संख्यांतील दशक व एकक ओळखा आणि विस्तारित रूप लिहा.

संख्या	स्थान		विस्तारित रूप
	दशक	एकक	
(१) ३६	३	६	३० + ६
(२) ५९			
(३) ७०			
(४) ९८			
(५) २३			

स्वाध्याय २

कमी—जास्त, लहान—मोठी ; <, > चिन्हांचा वापर

१. रिकाम्या चौकटींत <, > यांपैकी योग्य चिन्ह लिहा.

(१)

(२)

३

५

१०

७

(३)

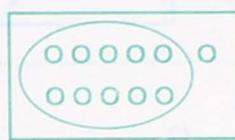
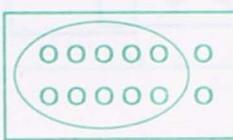

३ द

५ द

(४)

(५) द द द
द द द
द :::

द द
द द
द द ::::

१२

११

११

७४

८५

६५

२. योग्य संख्या व चिन्ह वापरून पुढील विधाने लिहा.

(१) दहा ही संख्या सातपेक्षा मोठी आहे.

(२) सहा द ही संख्या नऊ द या संख्येपेक्षा लहान आहे.

(३) अडतीस ही संख्या तेवीसपेक्षा मोठी आहे.

(४) पंचेचाळीस ही संख्या पासष्ट या संख्येपेक्षा लहान आहे.

३. योग्य जोडऱ्या जुळवा.

(१)

४ > ३

(२)

१७ < २०

(३)

४द > ३द

(४)

३द < ५द

(५)

५९ < ६९

४द हे ३द पेक्षा मोठे

५९ ही ६९ पेक्षा लहान आहे

२द हे ५द पेक्षा लहान

१७ ही २० पेक्षा लहान

४ ही ३ पेक्षा मोठी

स्वाध्याय ३

तीन संख्यांमधील चढता उतरता क्रम

१. नोटांच्या किमतींवरून संख्यांचा चढता व उतरता क्रम लिहा.

चढता क्रम

उतरता क्रम

२. दिलेल्या संख्या चढत्या क्रमाने लिहा.

४२

३७

६५

, ,

३. पुढे दिलेल्या संख्या उतरत्या क्रमाने मांडा.

५२

७२

५५

, ,

४. खालील प्रत्येक गटातील संख्या चढत्या व उतरत्या क्रमाने लिहा.

	संख्यांचा गट	चढता क्रम	उतरता क्रम
(१)	४०, ७०, १५		
(२)	९, ४१, ३७		
(३)	९९, ८०, ८९		
(४)	०, ९८, ५८,		
(५)	२२, ७७, ६६		

५. पुढे दिलेल्या संख्यांच्या मांडणीवरून चढता क्रम आहे का उतरता क्रम ते ओळखून लिहा.

(१)	४०, ७०, ९०		(६)	६५, ७५, ८०	
(२)	६२, ६७, ६९		(७)	३२, ४०, ४५	
(३)	९९, ८९, ६९		(८)	६७, ६५, ६२	
(४)	३८, ३५, ३३		(९)	४७, ४९, ५९	
(५)	५९, ७७, ९८		(१०)	८९, ८७, ४२	

स्वाध्याय ४

प्रश्नसूचक वाक्ये

१. चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

$$(१) ७ + २ = \boxed{\quad}$$

$$(५) १० - ६ = \boxed{\quad}$$

$$(२) २६ - \boxed{\quad} = १२$$

$$(६) १५ + \boxed{\quad} = २२$$

$$(३) ३३ - ९ = \boxed{\quad}$$

$$(७) १२ - \boxed{\quad} = ३$$

$$(८) \boxed{\quad} + ५ = २०$$

$$(८) \boxed{\quad} + ७ = १८$$

२. दिलेल्या उदाहरणांवरून चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

$$७ + २ = ९$$

$$१२ + ४ = १६$$

$$(१) ९ - \boxed{\quad} = \boxed{\quad}$$

$$(४) \boxed{\quad} - ४ = १२$$

$$(२) \boxed{\quad} + ७ = \boxed{\quad}$$

$$(५) ४ + \boxed{\quad} = १६$$

$$(३) \boxed{\quad} - ७ = \boxed{\quad}$$

$$(६) १६ - \boxed{\quad} = ४$$

३. योग्य उत्तराला ✓ अशी खूण करा.

$$(१) ८ + १२ = ? \quad (१९, २०, २१)$$

$$(५) १९ + ६ = ? \quad (२५, २६, २७)$$

$$(२) १६ - ६ = ? \quad (१०, ९, ८)$$

$$(६) ९ - ४ = ? \quad (३, ४, ५)$$

$$(३) ७ + १५ = ? \quad (२१, २०, २२)$$

$$(७) ११ + २ = ? \quad (१२, १३, १४)$$

$$(४) १३ - ४ = ? \quad (१०, ८, ९)$$

$$(८) १८ - ७ = ? \quad (९, १०, ११)$$

स्वाध्याय ५

गुणाकार

१. गुणाकाररूपात मांडणी करून उत्तरे लिहा.

$$(1) \quad \begin{array}{c} 5 \\ + \\ 5 \\ + \\ 5 \\ + \\ 5 \end{array} \quad \rightarrow \quad \boxed{} \times \boxed{} = \boxed{(?)}$$

$$(2) \quad \begin{array}{c} \triangle \\ \bullet \\ \bullet \\ \bullet \end{array} \quad \begin{array}{c} \triangle \\ \bullet \\ \bullet \end{array} \quad \begin{array}{c} \triangle \\ \bullet \\ \bullet \end{array} \quad \begin{array}{c} \triangle \\ \bullet \\ \bullet \end{array} \quad \rightarrow \quad \boxed{} \times \boxed{} = \boxed{(?)}$$

$$(3) \quad \begin{array}{cccccc} \circ & \circ & \circ & \circ & \circ & \circ \\ \circ & \circ & \circ & \circ & \circ & \circ \\ \circ & \circ & \circ & \circ & \circ & \circ \\ \circ & \circ & \circ & \circ & \circ & \circ \end{array} \quad \rightarrow \quad \boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

२. चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

$$\begin{array}{ccccccccccc} \triangle & + & \triangle & = & \boxed{} \\ & & & & & & & & & & & & & & & \\ & & & & & & & & & & & & & & 7 \times 9 = & \boxed{} \end{array}$$

३. पुढील गुणाकारांची उत्तरे लिहा.

$$(1) \quad 9 \times 8 = \boxed{}$$

$$(2) \quad 5 \times 6 = \boxed{}$$

$$(3) \quad 7 \times 7 = \boxed{}$$

$$(4) \quad 9 \times 8 = \boxed{}$$

$$(5) \quad 6 \times 10 = \boxed{}$$

$$(6) \quad 8 \times 0 = \boxed{}$$

४. पुढील गुणाकार येण्यासाठी कोणत्याही योग्य संख्या चौकटीत लिहा.

$$(1) \quad 72 = \boxed{} \times \boxed{}$$

$$(2) \quad 30 = \boxed{} \times \boxed{}$$

$$(3) \quad 56 = \boxed{} \times \boxed{}$$

$$(4) \quad 28 = \boxed{} \times \boxed{}$$

$$(5) \quad 9 = \boxed{} \times \boxed{}$$

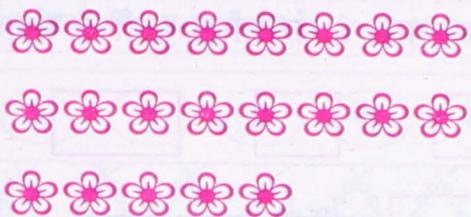
$$(6) \quad 25 = \boxed{} \times \boxed{}$$

स्वाध्याय ६

भागाकार

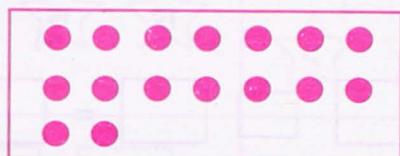
१. चित्रांचा उपयोग करून भागाकार करा.

(१) प्रत्येक गटात ७ याप्रमाणे २१ फुलांचे किती गट पडतात ?

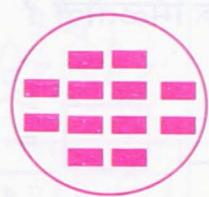

$$\boxed{\quad} \div \boxed{\quad} = \boxed{\quad}$$

(२) प्रत्येक मुलाला २ गोळ्या याप्रमाणे १६ गोळ्या किती मुलांना वाटता येतील ?

$$16 \div 2 = \boxed{\quad}$$

$$12 \div 3 = \boxed{\quad}$$

२. रिकाम्या चौकटींत योग्य संख्या भरा.

$$(१) \boxed{36} \div \boxed{4} = \boxed{\quad}$$

$$(२) \boxed{45} \div \boxed{5} = \boxed{\quad}$$

$$(३) \boxed{56} \div \boxed{7} = \boxed{\quad}$$

$$(४) \boxed{64} \div \boxed{8} = \boxed{\quad}$$

३. रिकाम्या चौकटींत योग्य संख्या भरा.

$$(१) \boxed{30} \div \boxed{\quad} = \boxed{5}$$

$$(२) \boxed{12} \div \boxed{\quad} = \boxed{4}$$

$$(३) \boxed{63} \div \boxed{\quad} = \boxed{9}$$

$$(४) \boxed{8} \div \boxed{\quad} = \boxed{1}$$

स्वाध्याय ७

गुणाकार, भागाकार, शाब्दिक उदाहरणे

१. पाढ्यांचा उपयोग करून खालील शाब्दिक उदाहरणे सोडवा.

(१) एका बॉक्समध्ये ६ पेन, याप्रमाणे ८ बॉक्समधील पेनांची संख्या किती ?

$$\boxed{\quad} \times 6 = \boxed{\quad}$$

एकूण पेन

(२) लंगडीतील एका संघाच्या मुलींची संख्या ७ असल्यास ४ संघांतील मुलींची संख्या किती ?

$$\boxed{\quad} \times \boxed{\quad} = \boxed{\quad}$$

 मुलींची एकूण संख्या

(३) एका टोपलीत ४५ पेरू आहेत. प्रत्येक विद्यार्थ्यास ५ पेरू याप्रमाणे किती मुलांना पेरू मिळतील ?

$$\boxed{\quad} \quad \boxed{\quad} \quad \boxed{\quad} = \boxed{\quad}$$

(४) २५ रुपयांस ५ पेन तर एका पेनची किंमत किती ?

$$\boxed{\quad} \quad \boxed{\quad} \quad \boxed{\quad} = \boxed{\quad}$$

२. खालील उदाहरणांत कोणती क्रिया कराल ? योग्य उत्तरे चौकटींत लिहा.

(१) प्रत्येक मुलीला ३ फुले दिली, तर ७ मुलींना फुले देण्यासाठी किती फुले लागतील ?

(२) एका बसमध्ये ३० प्रवासी आहेत, तर अशा १० बसमध्ये किती प्रवासी असतील ?

(३) ७८ पतंग १३ मुलांना समान वाटल्यास प्रत्येक मुलाच्या वाट्यास किती पतंग येतील ?

(४) ३५ चेंडू ७ मुलींना समान वाटल्यास प्रत्येक मुलीच्या वाट्यास किती चेंडू येतील ?

स्वाध्याय ८

तीन अंकी संख्यांची ओळख

१. दशक प्रतिके पाहून संख्या लिहा.

	प्रतिके										संख्या
(१)	१०रु.	१०रु.	१०रु.	१०रु.	१०रु.	१०रु.	१०रु.	१०रु.	१०रु.	१०रु.	
(२)	द	द	द	द	द	द	द	द	द	द	
(३)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	

२. तीन अंकी संख्या तयार करा.

शतक	दशक	एकक	संख्या
(१) 			
(२) 			
(३) 			

३. दिलेल्या दोन अंकी संख्येच्या डावीकडे शतकस्थानावर १ ते ९ या अंकांपैकी कोणताही एक अंक लिहा व तयार होणारी संख्या अक्षरांत लिहा.

	श	द	ए	संख्या अक्षरांत
(१)		५	७	
(२)		९	०	
(३)		३	६	
(४)		१	४	
(५)		८	२	

*** स्वाध्याय ९ ***

तीन अंकी संख्येची विस्तारित मांडणी

१. पुढील संख्यांची विस्तारित मांडणी करा.

$$(1) 359 = \boxed{} + \boxed{} + \boxed{}$$

$$(2) 680 = \boxed{} + \boxed{} + \boxed{}$$

$$(3) 504 = \boxed{} + \boxed{} + \boxed{}$$

$$(4) 300 = \boxed{} + \boxed{} + \boxed{}$$

$$(5) 312 = \boxed{} + \boxed{} + \boxed{}$$

२. विस्तारित मांडणीवरून संख्या लिहा.

$$(1) 300 + 20 + 5 = \boxed{}$$

$$(2) 700 + 10 + 0 = \boxed{}$$

$$(3) 900 + 0 + 7 = \boxed{}$$

$$(4) 800 + 5 = \boxed{}$$

$$(5) 900 + 0 + 0 = \boxed{}$$

३. खालील संख्या अंकात लिहून विस्तारित मांडणी करा.

अक्षरांत	अंकांत	विस्तारित मांडणी
(1) नऊशे बेचाळीस		
(2) सातशे पासष्ट		
(3) पाचशे सात		

४. रिकाम्या चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

$$(1) 499 = \boxed{} + 90 + \boxed{}$$

$$(2) 500 = \boxed{} + 0 + \boxed{}$$

$$(3) 730 = 700 + \boxed{} + \boxed{}$$

$$(4) 308 = \boxed{} + \boxed{} + \boxed{}$$

५. अधोरेखित अंकांची स्थानिक किमत लिहा.

$$(1) 7\underline{2}2$$

$$\boxed{}$$

$$(2) 3\underline{5}7$$

$$\boxed{}$$

$$(3) \underline{4}34$$

$$\boxed{}$$

$$(4) 9\underline{9}9$$

$$\boxed{}$$

६. योग्य जोड्या जुळवा.

$$(1) \boxed{370}$$

$$२श २द २ए$$

$$700 + 60 + 9$$

$$(2) \boxed{841}$$

$$७श ८द ९ए$$

$$200 + 20 + 2$$

$$(3) \boxed{222}$$

$$३श ७द ०ए$$

$$600 + 40 + 1$$

$$(4) \boxed{789}$$

$$८श ४द १ए$$

$$300 + 70 + 0$$

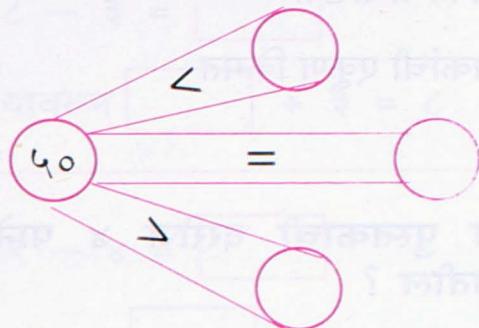
स्वाध्याय १०

संकीर्ण उदाहरणसंग्रह-१

१. पुढे दिलेल्या चौकटीमध्ये $<$, $>$, $=$ यांपैकी योग्य चिन्ह लिहा.

- (१) २७ ७२
- (२) ८८ ४८
- (३) ५० ५८
- (४) ७६ ७६

२. चिन्ह पाहून पुढील आकृतीत ४५, ५५, ५० यांपैकी योग्य संख्या वर्तुळांत लिहा.

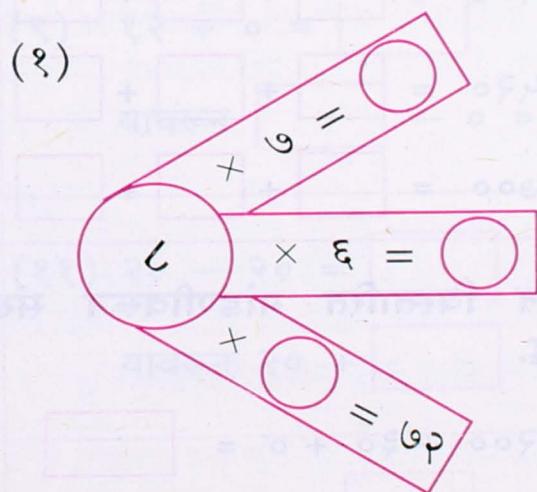
३. पुढील संख्येतील अधोरेखित अंकाची स्थानिक किंमत लिहा.

- (१) ४३ \rightarrow
- (२) २४ \rightarrow
- (३) २० \rightarrow

४. पुढील संख्यांचे विस्तारित रूप लिहा.

- (१) ५४ $=$ +
- (२) ९० $=$ +
- (३) ४५ $=$ +

५. पाढ्यांचा उपयोग करून उत्तरे ○ मध्ये लिहा.

- (१) १२ $=$ \times ३
- १२ $=$ \times ६
- १२ $=$ \times २
- १२ $=$ \times १२
- १२ $=$ \times ४
- १२ $=$ \times १

६. रामने ७ पुस्तके खरेदी केली. एका पुस्तकाची किंमत ९ रुपये असल्यास त्याने दुकानदारास किती रुपये दचावेत ?

एका पुस्तकाची किंमत = रु.

पुस्तकांची संख्या =

पुस्तकांची एकूण किंमत = ×

= रुपये

७. एका पुस्तकाची दररोज ४ पाने वाचल्यास ३६ पाने वाचण्यासाठी किती दिवस लागतील ?

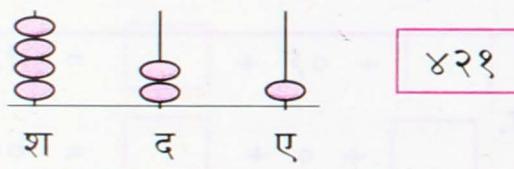
एकूण पानांची संख्या =

दररोज वाचली जाणारी पाने =

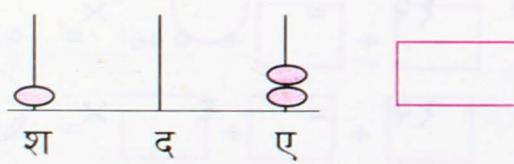
लागणारे एकूण दिवस = दिवस

८. चौकटीत तीन अंकी योग्य संख्या लिहा.

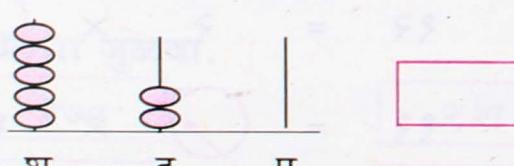
जसे

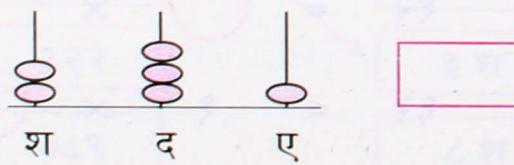
(१)

(२)

(३)

९. पुढील संख्यांची विस्तारित मांडणी करा.

$$(1) ६५९ = \boxed{\quad} + \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

$$(2) २०८ = \boxed{\quad} + \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

$$(3) ५२० = \boxed{\quad} + \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

$$(4) ७०० = \boxed{\quad} + \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

१०. पुढील विस्तारित मांडणीवरून संख्या लिहा.

$$(1) २०० + ३० + ० = \boxed{\quad}$$

$$(2) ८०० + ० + ४ = \boxed{\quad}$$

* स्वाध्याय ११ *

वेरीज - वजावाकी : विरुद्ध क्रिया

१. दिलेल्या चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

$$(1) 6 + 2 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } \boxed{\quad} - 2 = 6$$

$$(2) 6 - 3 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } \boxed{\quad} + 3 = 6$$

$$(3) 14 + 6 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } \boxed{\quad} - 14 = 6$$

$$(4) 9 - 4 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } \boxed{\quad} + 4 = 9$$

$$(5) 17 + 5 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } \boxed{\quad} - 17 = 5$$

$$(6) 23 - 6 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } 6 + \boxed{\quad} = 23$$

$$(7) 13 - 7 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } 7 + \boxed{\quad} = 13$$

$$(8) 11 + 6 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } \boxed{\quad} - 11 = 6$$

$$(9) 12 + 0 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } \boxed{\quad} - 0 = 12$$

$$(10) 20 - 6 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } \boxed{\quad} + 6 = 20$$

$$(11) 20 - 20 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } 20 + \boxed{\quad} = 20$$

$$(12) 27 - \boxed{\quad} = 19$$

$$\text{यावरून } 19 + \boxed{\quad} = 27$$

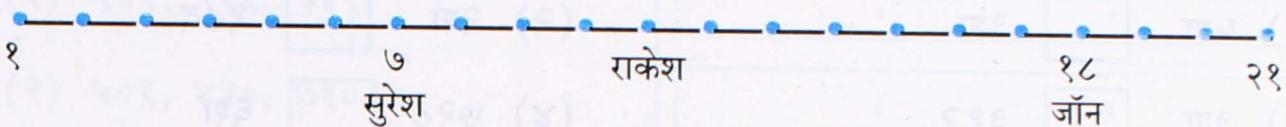
$$(13) 39 + 1 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } 40 - \boxed{\quad} = 1$$

$$(14) 40 - 12 = \boxed{\quad}$$

$$\text{यावरून } 28 + 12 = \boxed{\quad}$$

१. क्रीडांगणावर २१ मुले एका ओळीत उभा आहेत. डावीकडून सातव्या क्रमांकावर सुरेश उभा आहे. अठगव्या क्रमांकावर जॉन उभा आहे. ओळीच्या मध्यभागी राकेश उभा आहे. यावरून पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- (१) सुरेशापासून जॉनचे स्थान कितवे ?
- (२) राकेशापासून जॉन कितव्या स्थानावर उभा आहे ?
- (३) राकेशच्या डाव्या बाजूस सुरेश कितव्या स्थानी उभा आहे ?

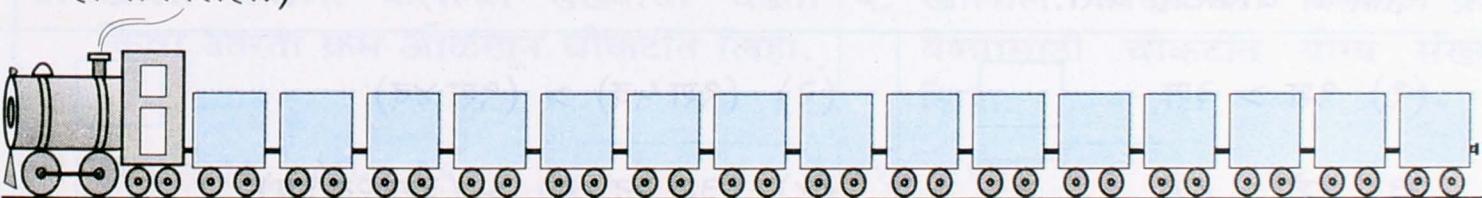
- २.

सोबत एकावर एक असे आठ ठोकळे ठेवलेले आहेत. त्यावरून प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- (१) 'ग' पासून 'ब' हा ठोकळा वरील बाजूस कितव्या स्थानावर आहे ?
- (२) 'क' पासून 'फ' हा ठोकळा खालील बाजूस कितव्या स्थानावर आहे ?
- (३) 'ड' ठोकळ्याचे स्थान वरून कितवे आहे ?

३. एका आगगाडीस १५ डबे जोडलेले आहेत. शेवटून ११व्या डब्यात राहुल बसला आहे व शेवटून तिसऱ्या डब्यात रोझी बसली आहे. तर खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (योग्य डब्यावर राहुल व रोझी ही नावे लिहा.)

- (१) इंजिनपासून कितव्या डब्यात राहुल बसला आहे ?
- (२) रोझीचा डबा इंजिनपासून कितवा आहे ?
- (३) रोझी व राहुल बसलेले डबे सोडून मध्ये किती डबे आहेत ?
- (४) राहुल बसलेल्या डब्यापासून रोझी कितव्या क्रमांकाच्या डब्यात बसली आहे ?

स्वाध्याय १४

तीन अंकी संख्याचा लहान मोठेपणा

१. रिकाम्या चौकटींत $<$, $>$ यांपैकी योग्य चिन्ह लिहा.

$$(1) ५८ \quad \boxed{} \quad ३६$$

$$(2) २६ \quad \boxed{} \quad १८८$$

$$(3) ३६ \quad \boxed{} \quad ३१२$$

$$(4) ७२८ \quad \boxed{} \quad ६६$$

$$(5) २१५ \quad \boxed{} \quad ५१२$$

$$(6) ८०० \quad \boxed{} \quad ९९९$$

२. चौकटींत योग्य चिन्हांचा वापर करा.

$$(1) \text{ संख्या : } ३१९ \text{ व } ५७८$$

$$३६ \quad \boxed{} \quad ५८$$

$$(2) \text{ संख्या : } ४८२ \text{ व } ४२८$$

$$४६ \quad \boxed{} \quad ४६$$

$$\text{यावरून } ३१९ \quad \boxed{} \quad ५७८$$

$$\text{यावरून } ४८२ \quad \boxed{} \quad ४२८$$

३. ३६९ व ३६२ यांची तुलना करताना चिन्हांचा वापर करा.

$$३६ \quad \boxed{} \quad ३६, \quad ६६ \quad \boxed{} \quad ६६, \quad ९६ \quad \boxed{} \quad २६,$$

$$\text{यावरून } ३६९ \quad \boxed{} \quad ३६२$$

४. चूक की बरोबर ओळखा. चूक असल्यास ✗ अशी व बरोबर असल्यास ✓ अशी खूण दिलेल्या चौकटींत करा.

$$(1) ९६ > ३६ \quad \boxed{}$$

$$(2) (९६ ५६) > (९६ ४६) \quad \boxed{}$$

$$(3) ४६ > ८६ \quad \boxed{}$$

$$(4) (३६ २६ ८६) > (३६ २६ ३६) \quad \boxed{}$$

$$(5) ५६ > १६ \quad \boxed{}$$

$$(6) (६६ २६ १६) > (६६ २६) \quad \boxed{}$$

५. योग्य चिन्ह वापरून लहान मोठेपणा दाखवा.

$$(1) ३१२ \quad \boxed{} \quad ५१२ \quad (2) ७४२ \quad \boxed{} \quad ७४५ \quad (3) १८९ \quad \boxed{} \quad ९८९$$

स्वाध्याय १५

तीन अंकी संख्यांमधील चढता आणि उतरता क्रम

१. खालील संख्या उतरत्या क्रमाने समोरील चौकटींत लिहा.

- (१) १४१, २४१, ३४१

,	,
---	---

- (२) ५०१, ४३०, ७१०

,	,
---	---

- (३) ९०१, १०९, १९०

,	,
---	---

२. खालील संख्या चढत्या क्रमाने समोरील चौकटींत लिहा.

- (१) ५४५, १०४, ७८९

,	,
---	---

- (२) १६७, १९, १३५

,	,
---	---

- (३) ८०९, ७८१, ६९२

,	,
---	---

३. चढत्या क्रमाने मांडलेल्या संख्या उतरत्या क्रमाने लिहा.

- (१) ९००, ९४५, ९९९

,	,
---	---

- (२) २४७, ५४७, ६४७

,	,
---	---

- (३) ५००, ६००, ७००

,	,
---	---

४. खाली मांडणी केलेल्या संख्यांचा चढता किंवा उतरता क्रम ओळखून चौकटींत लिहा.

- (१) ४२१, ४०५, ३९०

,	,
---	---

- (२) ५१०, ७६८, ९४९

,	,
---	---

- (३) ५०३, ६८०, ९१४

,	,
---	---

- (४) ८०८, ७०९, ४१०

,	,
---	---

५. खालील संख्यांचा चढता क्रम येण्यासाठी चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

- (१) ४१२, [] , ४१९

- (२) [] , ३७०, ३९९

- (३) ५१७, ७१५, []

- (४) ६३३, [] , ६३५

स्वाध्याय १६

एक हजार या संख्येची ओळख

१. चौकटींत योग्य संख्या भरा.

(१) श = १००० (३) ए = १०००

(२) द = १०००

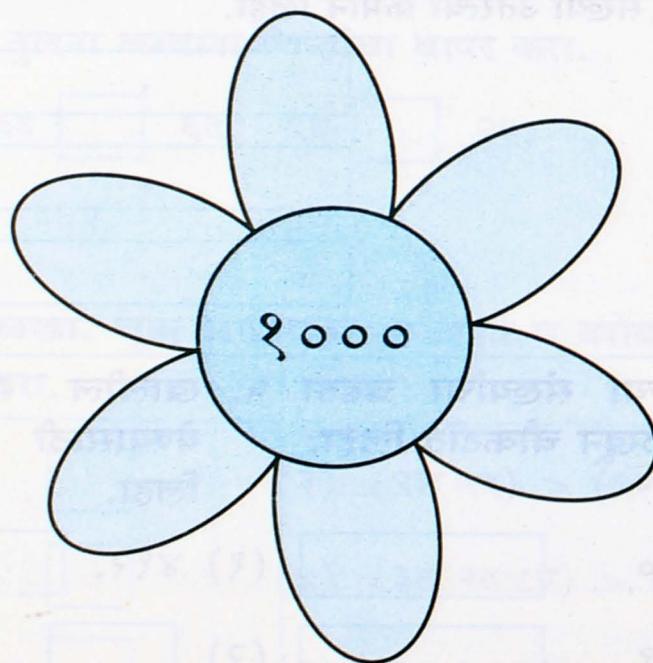
२. चौकटींत योग्य संख्या भरा.

(४) (९श ९द ९ए) + १ = (५) ९०द + १०द =

(२) १००द = (५) ९९९ए + १ए =

(३) ९९द + १० = (६) ९श + १श =

३. एक हजार होतील अशा गटासमोरील चौकटींत ✓ अशी खूण करा.

३श + ७श =

२श + ५श =

६श + ४श =

२श + ८श =

५श + ४श =

५श + ५श =

३श + ५श =

९श + १श =

४श + ५श =

स्वाध्याय १७

संकीर्ण उदाहरणसंग्रह-२

१. रिकाम्या चौकटींत <, > यांपैकी योग्य चिन्ह लिहा.

(१) ४८७ ४८४

(४) ९६ ३६

(२) ५१९ ५०९

(५) ३४९ ७२५

(३) ८७३ ९७३

(६) ५०० ४९९

२. पुढील संख्यांचा चढता क्रम येण्यासाठी चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

(१) ३९२, , ४८५

(१) १९८, , १५७

(२) १८४, १८९,

(२) , ३१९,

(३) , ७४०, ७८९

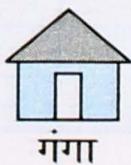
(३) २८७, , २५६

४. पुढे दिलेल्या संख्यांची विभागणी सम संख्या व विषम संख्या या दोन गटांत करा.

१३०, ७८१, ८७२, १२८, ३०४, ५६, ३, ५३५, ९७, ९९९

सम संख्या	विषम संख्या

५.

गंगा

श्रद्धा

जोसेफ

रहीम

कृष्ण

मोना

आशा

भिमा

वरील घरांचे निरीक्षण करून खालील प्रश्नांची उत्तरे चौकटींत लिहा.

(१) श्रद्धाच्या घरापासून रहीमचे घर कितव्या क्रमांकावर आहे ?

(२) गंगाच्या घरापासून सहाव्या स्थानी कोणाचे घर आहे ?

(३) भिमाच्या शेजारी कोणाचे घर आहे ?

(४) श्रद्धाच्या घरापासून आशाच्या घराचे स्थान कितवे ?

स्वाध्याय १८

तीन अंकी संख्यांची बेरीज

१. पुढील उदाहरणे सोडवा.

(१)

श	द	ए
३	७	२
+	१	२
	९	९

(२)

श	द	ए
५	७	६
+	२	८
	७	४

(३)

श	द	ए
२	८	६
+	३	७
	५	३

(४)

श	द	ए
२	३	१
+	४	०
	३	४

(५)

श	द	ए
९	०	४
+	३	२
	२	४

(६)

श	द	ए
४	६	७
+	२	४
	१	५

(७)

श	द	ए
२	५	७
+	४	७
	१	२

(८) ४५०, २६४, १८६ यांची बेरीज करा.

श	द	ए

२. पुढील उदाहरणे उभी मांडणी करून सोडवा.

$$(१) ४५८ + १२७ = ?$$

$$(२) ३४१ + २०५ + ४२ = ?$$

$$(३) ७७७ + २२२ + १ = ?$$

$$(४) ३४ + ५५५ + ४११ = ?$$

स्वाध्याय ११

तीन अंकी संख्यांची वजाबाकी

१. वजाबाकी करा.

(१)

श	द	ए
३	४	९
२	७	

(२)

श	द	ए
२	३	५
२	८	

(३)

श	द	ए
७	३	५
२	७	

(४)

श	द	ए
६	७	८
२	५	३

(५)

श	द	ए
७	१	८
५	४	६

(६)

श	द	ए
८	२	६
३	५	७

(७)

श	द	ए
८	२	३
३	५	७

(८)

श	द	ए
६	०	८
१	५	९

(९)

$$\begin{array}{r}
 5 \ 8 \ 7 \\
 - 3 \ 2 \ 4 \\
 \hline
 \end{array}$$

(१०)

$$\begin{array}{r}
 7 \ 1 \ 0 \\
 - 2 \ 3 \ 9 \\
 \hline
 \end{array}$$

(११)

$$\begin{array}{r}
 6 \ 0 \ 0 \\
 - 3 \ 4 \ 2 \\
 \hline
 \end{array}$$

(१२)

$$\begin{array}{r}
 6 \ 0 \ 0 \\
 - 4 \ 3 \ 6 \\
 \hline
 \end{array}$$

स्वाध्याय २०

मापन

१. योग्य जोडचा बाणाने दाखवा.

(१)

स्तंभ १
२ किंव्र
४ किंव्र
अडीच किंव्र
७ किंव्र

स्तंभ २
७००० ग्रॅम
२५०० ग्रॅम
२००० ग्रॅम
४००० ग्रॅम

(२)

गट १
२ लीटर
अर्धा लीटर
अडीच लीटर
दीड लीटर

गट २
२५०० मिली
२००० मिली
१५०० मिली
५०० मिली

२. योग्य जोडचा बाणाने दाखवा.

मापन

एकक

- (१) अंतर किंव्र
- (२) वजन ली
- (३) धारकता सेमी

३. चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

$$(१) १ \text{ मीटर} = \boxed{\quad} \text{ सेमी}$$

$$(२) १ \text{ किमी} = \boxed{\quad} \text{ मी}$$

$$(३) १ \text{ किंव्र} = \boxed{\quad} \text{ ग्रॅम}$$

$$(४) १ \text{ लीटर} = \boxed{\quad} \text{ मिली}$$

४. खालील चौकटींत ५०० ग्रॅम, १ किंव्र, २०० ग्रॅम, २ किंव्र, ५ किंव्र यांपैकी कोणत्याही दोन प्रकारची वजने निवडून लिहा.

$$\text{जसे, } (१) \text{ अडीच किंव्र} = \boxed{2} \text{ किंव्र} + \boxed{500} \text{ ग्रॅम}$$

$$(४) \text{ तीन किंव्र} = \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

$$(२) \text{ दीड किंव्र} = \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

$$(५) \text{ साडेपाच किंव्र} = \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

$$(३) \text{ सातशे ग्रॅम} = \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

$$(६) \text{ सात किंव्र} = \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

५. खालील चौकटींत २०० मिली, ५०० मिली, १ लीटर, २ लीटर, ५ लीटर यांपैकी कोणत्याही दोन प्रकारची मापे निवडून लिहा.

$$(१) \text{ साडेपाच लीटर} = \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

$$(३) \text{ सातशे मिली} = \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

$$(२) \text{ तीन लीटर} = \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

$$(४) \text{ अडीच लीटर} = \boxed{\quad} + \boxed{\quad}$$

स्वाध्याय २१

गुणाकार पाढे

१. रिकाम्या चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

(१) सहा सक	<input type="text"/>	(२) नऊ आठे	<input type="text"/>
(३) आठ चोक	<input type="text"/>	(४) सात नवे	<input type="text"/>
(५) पाच साते	<input type="text"/>	(६) सहा दाहे	<input type="text"/>

२. योग्य जोडच्या जुळवा.

(१) 6×2	१४	(२) 4×5	३५
7×2	१६	6×5	४०
8×2	१८	7×5	२०
9×2	१२	8×5	३०

३. दिलेली संख्या २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १० यांपैकी कोणकोणत्या पाढ्यांत आहे हे प्रत्येक संख्येपुढे लिहा.

	उदाहरण	भागाकार	बाकी
(१) २० :	(१) $27 \div 5$		
(२) ३५ :	(२) $64 \div 9$		
(३) १८ :	(३) $80 \div 8$		
(४) २५ :	(४) $50 \div 6$		

५. एका भांड्यात ७ लीटर दूध मावते. अशा ५ भांड्यांत एकूण किती दूध मावेल ?

६. एका वहीची किमत ८ रु. आहे. अशा ७ वह्यांची एकूण किमत किती ?

७. चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

(१) $8 \div 2 =$	<input type="text"/>	(२) $10 \times 7 =$	<input type="text"/>
(३) $45 \div 9 =$	<input type="text"/>	(४) $9 \times 9 =$	<input type="text"/>
(५) $63 \div 7 =$	<input type="text"/>	(६) $8 \times 9 =$	<input type="text"/>

१. आकृतीचा योग्य भाग रंगवा.

(१)

पूर्ण

पाऊण

अर्धा

पाव

२. आकृतीचा रंगवलेला भाग व त्याने दर्शविलेला अपूर्णांक यांच्या जोडचा लावा.

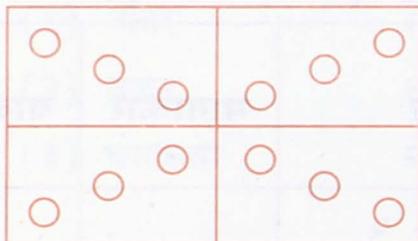
पूर्ण

पाव

पाऊण

अर्धा

३.

आकृतीवरून चौकटींत योग्य संख्या लिहा

(१) १२ चा पाव

--

(२) १२ चा पाऊण

--

(३) १२ चा अर्धा

--

४. खालील तक्त्यात योग्य संख्या लिहा.

संख्या	पाव	अर्धा	पाऊण
१६			
२०			
२४			
३२			

५. जर पाव म्हणजे ३, तर अर्धा म्हणजे ६ यांवरून रिकाम्या चौकटी भरा.

जर पाव म्हणजे	४	७	९	१२
तर अर्धा म्हणजे				

६. जर पाव म्हणजे ५ तर पाऊण म्हणजे १५ यांवरून रिकाम्या चौकटी भरा.

जर पाव म्हणजे	५	६	८	११
तर पाऊण म्हणजे				

* स्वाध्याय २३ *

मोड

१. रिकाम्या चौकटी भरा.

(१) २० रु. म्हणजे २ रुपयांच्या	____	नोटा	(५) १० रुपयांच्या ५ नोटा	____ =	रुपये
(२) २० रु. म्हणजे ५ रुपयांच्या	____	नोटा	(६) १० रुपये = २ रुपयांच्या	____ नोटा	
(३) २० रु. म्हणजे १० रुपयांच्या	____	नोटा	(७) ५ रुपयांच्या ७ नोटा	____ रुपये	
(४) २० रु. म्हणजे १ रुपयांच्या	____	नोटा	(८) २० रुपयांच्या ३ नोटा	____ रुपये	

२. शंभर रुपये होतील तेव्हा ✓ ही खूण व होत नसल्यास ✗ अशी खूण करा.

- (१) २० रुपयांच्या ५ नोटा

- (२) ५० रुपयांच्या ३ नोटा

- (३) ५ रुपयांच्या ६ नोटा व १० रुपयांच्या २ नोटा

- (४) २ रुपयांच्या २० नोटा व ५ रुपयांच्या १२ नोटा

३. रिक्षावाल्याला २७ रुपये देण्यासाठी पुढीलपैकी कोणत्या रूपात रक्कम दग्घावी, त्यावर ✓ अशी खूण करा.

- (१) ५ रुपयांची ५ नाणी व २ रुपयांची २ नाणी

- (२) ५ रुपयांची ५ नाणी व २ रुपयांचे १ नाणे

- (३) २ रुपयांची ५ नाणी व ५ रुपयांची २ नाणी

४. ५० रुपये म्हणजे किती नोटा ? त्यांची संख्या चौकटींत लिहा.

५० रु.

५० रु.

१० रु.

५ रु.

२ रु.

१ रु.

स्वाध्याय २४

संकीर्ण उदाहरणसंग्रह-३

१. पुढील बाबीच्या मापनासाठी योग्य एकक लिहा.

वस्तू	मापनाचे एकक
(१) पेन्सिलीची लांबी	
(२) इमारतीची उंची	
(३) पुस्तकाची रुंदी	
(४) विहिरीची खोली	

२. आकृतीचे निरीक्षण करा व चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

(१) आकृतीच्या पाव भागातील वर्तुळे किती ?

(२) एकूण वर्तुळे किती ?

(३) आकृतीच्या पाऊण भागातील वर्तुळे किती ?

(४) आकृतीच्या अर्ध्या भागातील वर्तुळे किती ?

३. एका मोजपट्टीची लांबी १०० सेमी आहे. तर खालील प्रश्नांची उत्तरे चौकटींत लिहा.

(१) पट्टीच्या अर्ध्या भागाची लांबी किती ?

 सेमी

(२) पट्टीच्या पाऊण भागाची लांबी किती ?

 सेमी

(३) पट्टीच्या पाव भागाची लांबी किती ?

 सेमी

४. एक रुपया, पन्नास पैसे, दोन रुपये, पाच रुपये ही नाणी घेऊन पुढील रकमेची मोड करा.

$$(१) \text{ साडेपाच रुपये} = \boxed{} + \boxed{}$$

$$(२) \text{ सात रुपये} = \boxed{} + \boxed{}$$

$$(३) \text{ दीड रुपया} = \boxed{} + \boxed{}$$

$$(४) \text{ साडेतीन रुपये} = \boxed{} + \boxed{} + \boxed{}$$

$$(५) \text{ आठ रुपये} = \boxed{} + \boxed{} + \boxed{}$$

स्वाध्याय २५

शाब्दिक उदाहरणे : बेरीज व वजाबाकी

१. उभी मांडणी करून बेरीज करा.

(१) तीन विद्यार्थ्यांची संचयिकेतील एकूण बचत किती ?

२१७ रु.	जॉनची बचत
+ १५८ रु.	सायलीची बचत
+ १०४ रु.	सायराची बचत
रु.	एकूण बचत

(२) एका बागेत आंब्याची ११४, चिकूची १३९ व केळीची १०२ झाडे आहेत, तर बागेत एकूण झाडे किती ?

	आंब्याची झाडे
+	चिकूची झाडे
+	केळीची झाडे
	एकूण झाडे

२. उभी मांडणी करून उत्तर काढा.

(१) वीरधवलने २२५ लीटर म्हशीचे दूध आणि १६० लीटर गाईचे दूध विकले, तर त्याने गाईच्या दुधापेक्षा म्हशीचे किती लीटर दूध जास्त विकले ?

म्हशीचे दूध	<input type="text"/>	लीटर
गाईचे दूध	<input type="text"/>	लीटर
जास्त विकलेले दूध	<input type="text"/>	लीटर

$$\begin{array}{r}
 2 \ 2 \ 5 \\
 + 1 \ 6 \ 0 \\
 \hline
 \end{array}$$

(२) एका शाळेतील ३१७ मुलांपैकी ५९ मुले चाचणी परीक्षेत अनुत्तीर्ण झाली, तर उत्तीर्ण मुलांची संख्या कितो ?

एकूण मुले	<input type="text"/>
अनुत्तीर्ण मुले	<input type="text"/>
उत्तीर्ण मुले	<input type="text"/>

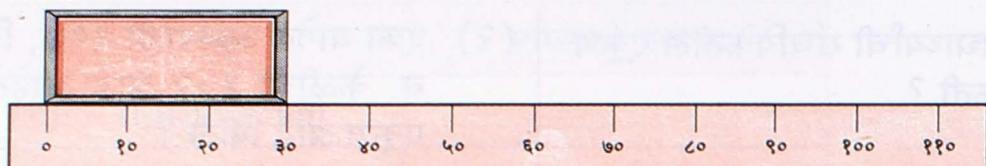
$$\begin{array}{r}
 3 \ 1 \ 7 \\
 - 5 \ 9 \\
 \hline
 \end{array}$$

स्वाध्याय २६

लांबी मोजणे

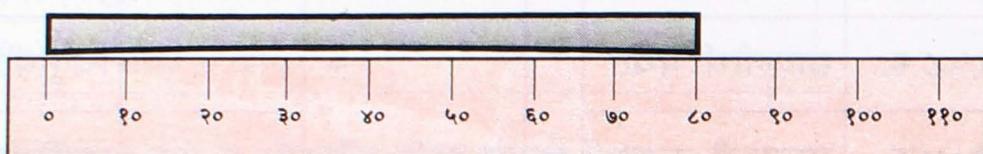
१. लांबी मोजून चौकटींत लिहा.

(१)

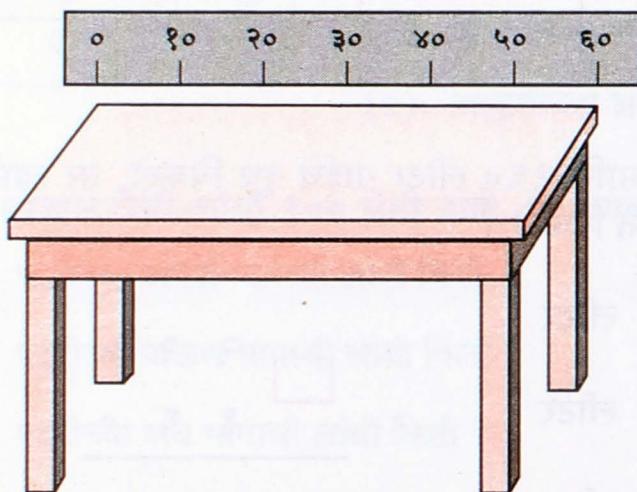
चित्राच्या चौकटीची लांबी सेमी आहे.

(२)

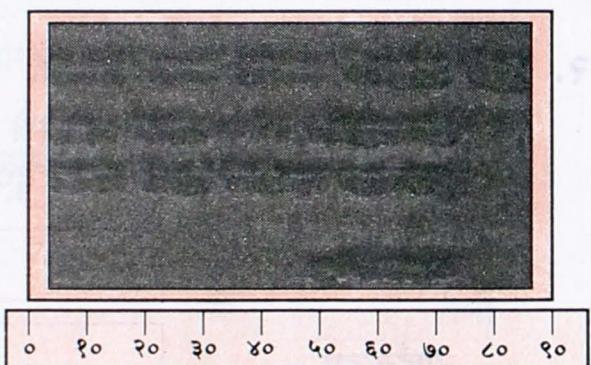
सर्वाची लांबी सेमी आहे.

(३)

टेबलाच्या कडेची लांबी आहे.

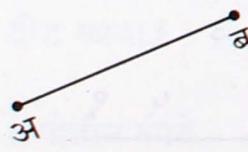
(४)

फळ्याची लांबी आहे.

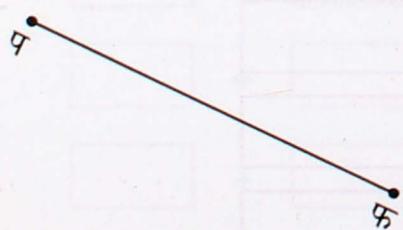
२. खालील रेषाखंडांची लांबी मोजून चौकटींत लिहा.

(१)

सेमी

(२)

सेमी

(३)

सेमी

* स्वाध्याय २७ *

रेषाखंड काढणे

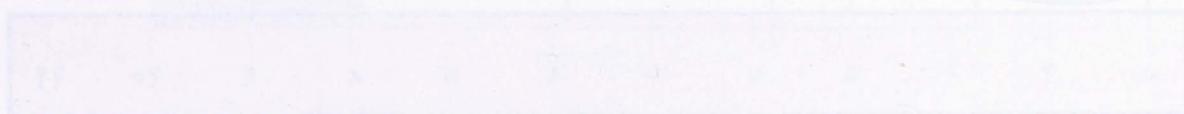
१. खालील रेषाखंडास अब नाव द्या.

२. बिंदू ब व बिंदू अ यांना जोडणारा रेषाखंड काढा.

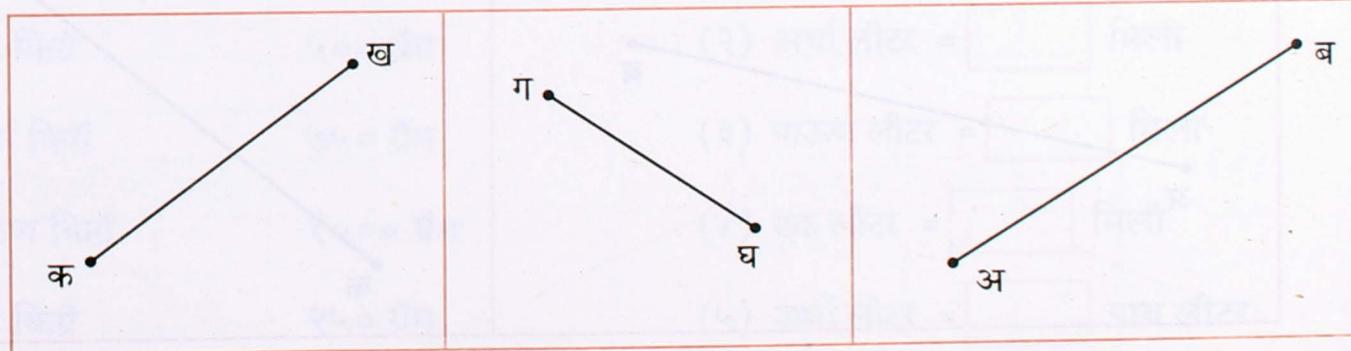
३. १० सेमी लांबीचा गध रेषाखंड काढा.

४. खालील लांबीचे रेषाखंड काढून त्यांना नावे द्या.

६ सेमी	
३ सेमी	
९ सेमी	

५. खाली दिलेल्या रेषाखंडाची लांबी मोजून घौकटींत लिहा.

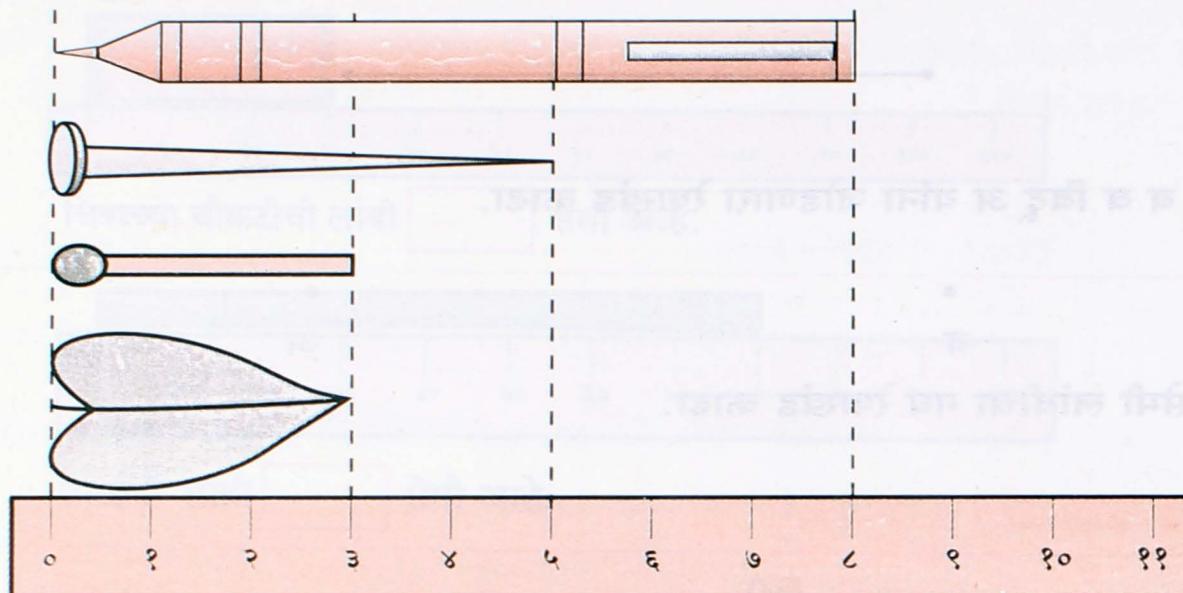

सेमी

सेमी

सेमी

१. आकृतीवरून निरीक्षण करून विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

(१) पेनची लांबी सेमी आहे.

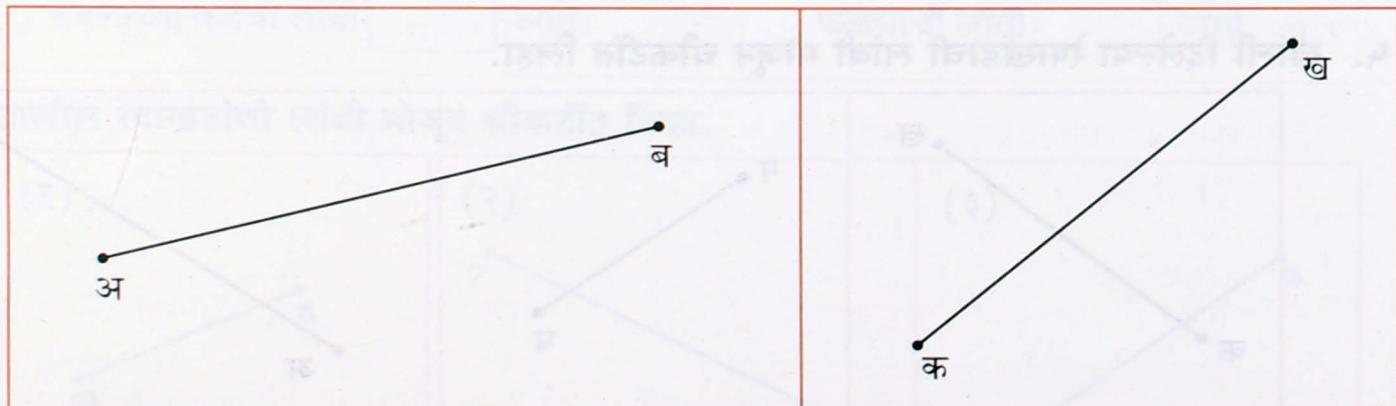
(२) खिळ्याची लांबी सेमी आहे.

(३) पानाची लांबी सेमी आहे.

(४) कोणत्या वस्तूची लांबी समान आहे ? ,

(५) सर्वांत जास्त लांबीची वस्तू कोणती ?

२. पुढील रेषाखंडाची लांबी मोजून चौकटींत लिहा.

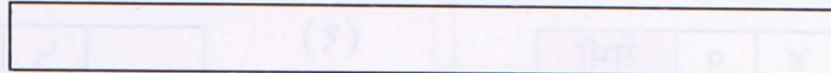

सेमी

सेमी

१. खालील आकृत्यांचे निरीक्षण करा. त्यावरून चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

१०० सेमी

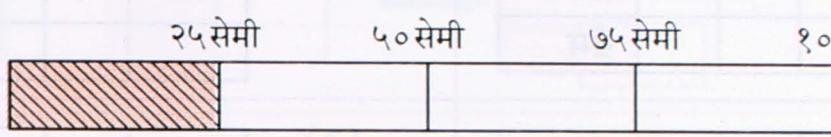
समजा, ही लांबी १ मीटर (१०० सेमी) आहे

५० सेमी

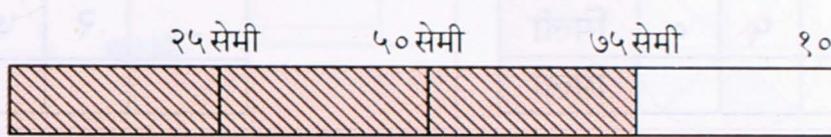
१०० सेमी

अर्धा मीटर

पाव मीटर

पाऊण मीटर

$$(1) \text{ एक मीटर} = \boxed{\quad} \text{ सेमी}$$

$$(2) \text{ अर्धा मीटर} = \boxed{\quad} \text{ सेमी}$$

$$(3) \text{ पाव मीटर} = \boxed{\quad} \text{ सेमी}$$

$$(4) \text{ पाऊण मीटर} = \boxed{\quad} \text{ सेमी}$$

२. जोड्या लावा.

१ किंवड
पाव किंवड

२५०० ग्रॅम
५०० ग्रॅम

अर्धा किंवड
पाऊण किंवड

७५० ग्रॅम
१००० ग्रॅम

दीड किंवड
अडीच किंवड

२५० ग्रॅम
१५०० ग्रॅम

३. चौकटींत उत्तरे लिहा.

$$(1) \text{ पाव लीटर} = \boxed{\quad} \text{ मिली}$$

$$(2) \text{ अर्धा लीटर} = \boxed{\quad} \text{ मिली}$$

$$(3) \text{ पाऊण लीटर} = \boxed{\quad} \text{ मिली}$$

$$(4) \text{ एक लीटर} = \boxed{\quad} \text{ मिली}$$

$$(5) \text{ अर्धा लीटर} = \boxed{\quad} \text{ पाव लीटर}$$

$$(6) \text{ पाऊण लीटर} = \boxed{\quad} \text{ पाव लीटर}$$

स्वाध्याय ३०

मीटर, ग्रॅम, लीटर : बेरीज व वजाबाकी

पुढील उदाहरणे सोडवा.

१. बेरीज करा.

(१)

	४	०	सेमी
+	४	०	सेमी
			सेमी

२. वजाबाकी करा.

(१)

	५	०	सेमी
-	२	०	सेमी
			सेमी

(२)

	५	०	०	ग्रॅम
+	३	०	०	ग्रॅम
				ग्रॅम

(२)

	३	०	०	ग्रॅम
-	२	५	०	ग्रॅम
				ग्रॅम

(३)

	३	७	५	मिली
+	२	५	०	मिली
				मिली

(३)

	५	२	५	मिली
-	२	७	५	मिली
				मिली

(४)

	मी.	सेमी
	५	६५
+	२	६०

(४)

	मी.	सेमी
	५	६०

	३	७०
-		

(५)

	किंवृ	ग्रॅम
	२	९००
+	१	५००

(५)

	किंवृ	ग्रॅम
	५	६००

	३	७००
-		

(६)

	लीटर	मिलिलीटर
	५	२००
+	३	८००

(६)

	लीटर	मिलिलीटर
	३	४००

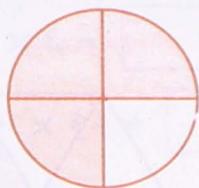
	२	५००
-		

स्वाध्याय ३१

अर्धा, पाच, पाऊण : संख्यात्मक रूप

१. खालील आकृतीत रंग दिलेल्या भागाचे संख्यात्मक रूप लिहा.

(१)

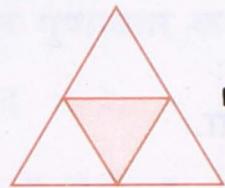
$$\xrightarrow{\hspace{1cm}} \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

(२)

$$\xrightarrow{\hspace{1cm}} \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

(३)

$$\xrightarrow{\hspace{1cm}} \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

(४)

$$\xrightarrow{\hspace{1cm}} \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

२. आकृतीच्या रंगीत भागावरून पुढील रकाने भरा.

	आकृती	अपूर्णांक	अंश	छेद
(१)				
(२)				
(३)				
(४)				

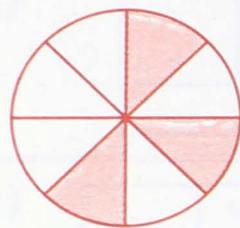
स्वाध्याय ३२

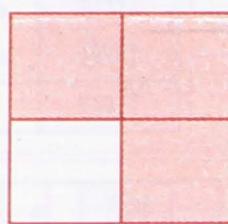
अर्धा, पाव, पाऊण, अपूर्णांक

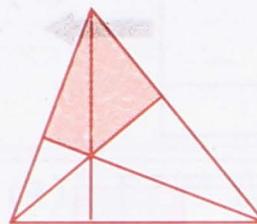
१६ अड्डातील

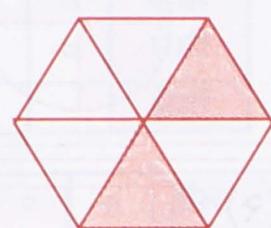
रंगीत भाग विचारात घेऊन, खालील प्रश्न सोडवा.

१. $\frac{3}{8}$ दाखविणाऱ्या आकृतीच्या खालील चौकटींत ✓ खूण करा.

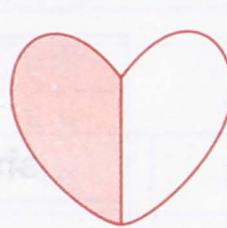

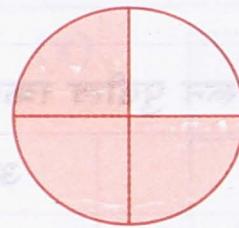

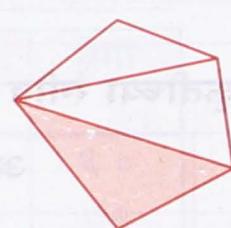

२. $\frac{1}{2}$ दाखविणाऱ्या आकृतीच्या खालील चौकटींत ✓ खूण करा.

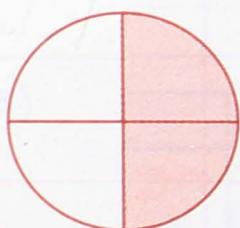

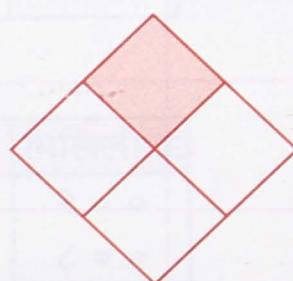

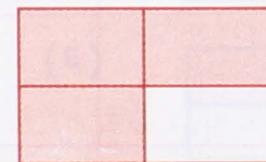

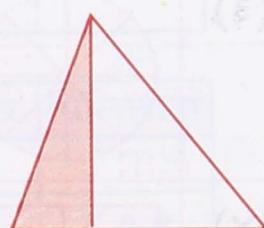

३. $\frac{1}{4}$ दाखविणाऱ्या आकृतीच्या खालील चौकटींत ✓ खूण करा.

स्वाध्याय ३३

गुणाकार

१. रिकाम्या चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

$$(1) 5 \times 6 = \boxed{} \times 5$$

$$(2) 10 \times 12 = \boxed{} \times 10$$

$$(3) 9 \times 3 = 3 \times \boxed{}$$

$$(4) 5 \times 0 = 0 \times \boxed{}$$

$$(5) m \times c = \boxed{} \times m$$

३. खालील गुणाकार करा व उत्तरे लिहा.

$$(1) 5\text{d} \times 3 = \boxed{}$$

$$(2) 3 \times 7\text{d} = \boxed{}$$

$$(3) 6 \times 4\text{d} = \boxed{}$$

$$(4) 10\text{d} \times 1 = \boxed{}$$

$$(5) 2\text{d} \times 0 = \boxed{}$$

$$(6) 7 \times 8\text{d} = \boxed{}$$

५. दिलेल्या संख्येएवढा गुणाकार येईल, अशा दोन संख्यांना गोल करा.

$$(1) 24 \quad \boxed{3, 7, 9, 8}$$

$$(2) 32 \quad \boxed{2, 8, 3, 4}$$

$$(3) 28 \quad \boxed{12, 6, 15, 5}$$

२. गुणाकार ४८ येईल, अशा दोन-दोन संख्यांचे गट चौकटींत लिहा.

$$(1) 48 = \boxed{} \times \boxed{}$$

$$(2) 48 = \boxed{} \times \boxed{}$$

$$(3) 48 = \boxed{} \times \boxed{}$$

$$(4) 48 = \boxed{} \times \boxed{}$$

$$(5) 48 = \boxed{} \times \boxed{}$$

४. गट १ व गट - मधीन योग्य जोड्या गणांनी दारा गा.

गट १

$$(1) 32\text{d}$$

गट २

$$6 \times 6$$

$$(2) 64$$

$$3\text{d} \times 7$$

$$(3) 6\text{d}$$

$$320$$

$$(4) 21\text{d}$$

$$6\text{d} \times 0$$

$$(5) 0$$

$$12 \times 5$$

६. गुणाकार २८ येईल, अशा दोन-दोन संख्यांचे गट लिहा.

$$(1) \boxed{},$$

$$(2) \boxed{},$$

$$(3) \boxed{},$$

१. पुढील शाब्दिक माहितीचे रूपांतर पदावलीत करा.

(१) एका बसमध्ये १७ प्रवासी होते. पुढील थांब्यावर ५ प्रवासी उतरले व ८ प्रवासी बसमध्ये चढले.

--

(२) रमेशजवळ १४ रुपये होते. फिरोजने त्याला ४ रुपये दिले. त्यातून रमेशने ७ रुपये खर्च केले.

--

२. सरळरूप दशा.

$$(1) 11 + 3 - 7$$

$$(2) 13 - 5 + 6$$

$$(3) 7 \times 5 + 8$$

$$(4) 9 + 8 \times 5$$

$$(5) 6 \times 8 - 3$$

$$(6) 12 - 3 \times 4$$

$$(7) 5 \times 8 - 3$$

$$(8) 7 \times 9 - 9 \times 7$$

$$(9) 5 \times 6 + 3 \times 2$$

$$(10) 17 - 2 \times 5 + 8$$

१. पुढील उदाहरणांची उभी मांडणी करून गुणाकार करा.

$$(1) ३ + ४ \text{ ला } ८ \text{ ने गुणा.}$$

$$(2) ५\text{द} + ७ \text{ ला } ३ \text{ ने गुणा.}$$

$$(3) ७ + ८ + ५ \text{ ला } ६ \text{ ने गुणा.}$$

$$(4) २\text{श} + ३\text{द} + २ \text{ ला } ४ \text{ ने गुणा.}$$

$$(5) ४\text{श} + ५\text{द} + ०\text{ए} \times २$$

$$(6) १\text{श} + ०\text{द} + ३\text{ए ला } ९ \text{ ने गुणा.}$$

२. खालील उदाहरणांची उभी मांडणी करून गुणाकार करा.

$$(1) ३७ \times ५$$

$$\begin{array}{r} 37 \\ \times \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

$$(2) ४९ \times ९$$

$$(3) ५४ \times ५$$

$$(4) २०५ \times ४$$

$$(5) २३० \times ३$$

$$(6) ४४५ \times २$$

स्वाध्याय ३६

शाब्दिक उदाहरणे, गुणाकार

१. एका सहलीतील ५३ विद्यार्थ्यांना प्रत्येकी ४ फळे वाटली, तर एकूण किती फळे वाटली ?

५३

४

$\underline{\hspace{2cm}}$

उत्तर : फळे वाटली.

३. क्रवायतीमाटी मुलांना गंगेत उभे केले. प्रत्येक रांगेत २५ विद्यार्थी याप्रमाणे ९ रांगांतील एकूण विद्यार्थींमध्ये किती ?

२५

९

$\underline{\hspace{2cm}}$

उत्तर : विद्यार्थींमध्ये.

५. एका वर्गातील २७ मुलींना प्रत्येकी ६ पुस्तके वाटली, तर वर्गात एकूण किती पुस्तके वाटली ?

२७

$\underline{\hspace{2cm}}$

उत्तर : पुस्तके वाटली.

२. एका पुस्तकात ८४ पाने आहेत. अशा ८ पुस्तकांतील पानांची संख्या किती ?

८४

८

$\underline{\hspace{2cm}}$

उत्तर : पाने आहेत.

४. दसरोज २ तीज याप्रमाणे ३१ दिवसांत घेतलेले एकूण दूध कितो लीटर होईल ?

३१

२

$\underline{\hspace{2cm}}$

उत्तर : लीटर दूध.

- (६) प्राणिसंग्रहालय पाहण्यासाठी एका विद्यार्थ्यास ७ रुपये याप्रमाणे ४२ विद्यार्थ्यांचे एकूण शुल्क किती ?

८

$\underline{\hspace{2cm}}$

उत्तर : रु. शुल्क.

*** स्वाध्याय ३७ ***

भागाकार

१. भागाकार करा आणि रिकाम्या चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

$$(1) \quad 2) \overline{13}$$

$$13 = 2 \times \boxed{} + \boxed{}$$

$$(2) \quad 7) \overline{29}$$

$$29 = 7 \times \boxed{} + \boxed{}$$

$$(3) \quad 6) \overline{24}$$

$$24 = 6 \times \boxed{} + \boxed{}$$

$$(4) \quad 8) \overline{46}$$

$$46 = 8 \times \boxed{} + \boxed{}$$

$$(5) \quad 6) \overline{49}$$

$$49 = 6 \times \boxed{} + \boxed{}$$

$$(6) \quad 9) \overline{38}$$

$$38 = 9 \times \boxed{} + \boxed{}$$

२. पुढील भागाकार करा व चौकटींत योग्य उत्तर लिहा.

$$(1)$$

$\boxed{}$	$\boxed{}$
$\underline{5) \ 14}$	
$\underline{-\ 50}$	
$\underline{\underline{34}}$	
$\underline{-\ 30}$	
$\underline{\underline{\boxed{}}}$	

$$(2)$$

$\boxed{}$	$\boxed{}$
$\underline{7) \ 92}$	
$\underline{-\ 70}$	
$\underline{\underline{\boxed{}}}$	
$\underline{-\ \boxed{}}$	
$\underline{\underline{09}}$	

$$(3)$$

$\boxed{}$	$\boxed{}$
$\underline{8) \ 40}$	
$\underline{-\ 40}$	
$\underline{\underline{00}}$	
$\underline{-\ \boxed{}}$	
$\underline{\underline{\boxed{}}}$	

$$(4)$$

$\boxed{}$	$\boxed{}$
$\underline{9) \ 91}$	
$\underline{-\ 90}$	
$\underline{\underline{01}}$	
$\underline{-\ \boxed{}}$	
$\underline{\underline{\boxed{}}}$	

स्वाध्याय ३८

शाब्दिक उदाहरणे : भागाकार

१. एका खेळासाठी एका संघात ५ खेळाडू लागतात, तर वर्गातील २८ विद्यार्थ्यांचे किती संच तयार होतील ? किती विद्यार्थी उरतील ?

एकूण विद्यार्थी

$$5) \underline{28}$$

एका संघातील विद्यार्थी

एकूण संघ

उरलेले विद्यार्थी

२. एका पेनची किमत ७ रुपये असल्यास ९८ रुपयांत जास्तीत जास्त किती पेन येतील ? किती रुपये शिल्लक राहतील ?

एकूण रुपये

$$7) \underline{98}$$

एका पेनची किमत

एकूण पेनची संख्या

शिल्लक रुपये

३. प्रत्येक विद्यार्थ्यास ४ बिस्किटे दिली, तर ९० बिस्किटे किती विद्यार्थ्यांना पुरतील ? शिल्लक किती राहतील ?

एकूण बिस्किटे

$$\underline{\quad})\quad$$

विद्यार्थी संख्या

शिल्लक बिस्किटे

४. एका ओळीत ८ विद्यार्थी असल्यास ९६ विद्यार्थ्यांच्या किती ओळी होतील ?

एकूण विद्यार्थी

$$\underline{\quad})\quad$$

प्रत्येक ओळीतील विद्यार्थी

ओळींची संख्या

उरलेले विद्यार्थी

१. खालील नाणी मोजून उत्तरे चौकटींत लिहा.

$$5 \text{ रु.} \times \boxed{\quad} + 2 \text{ रु.} \times \boxed{\quad} + 1 \text{ रु.} \times \boxed{\quad}$$

$$= \boxed{\quad} \text{ रु.} + \boxed{\quad} \text{ रु.} + \boxed{\quad} \text{ रु.} = \boxed{\quad} \text{ रु.}$$

२. खालील नोटा मोजून उत्तरे चौकटींत लिहा.

$$10 \text{ रु.} \times \boxed{\quad} + 20 \text{ रु.} \times \boxed{\quad} + 5 \text{ रु.} \times \boxed{\quad}$$

$$= \boxed{\quad} \text{ रु.} + \boxed{\quad} \text{ रु.} + \boxed{\quad} \text{ रु.} = \boxed{\quad} \text{ रु.}$$

३. योग्य जोड्या बाणांनी दाखवा.

(१) २० रु. + २० रु. + १० रु.	११० रु.
(१) २० रु. + ५० रु. + ५ रु.	९० रु.
(१) ५० रु. + ५० रु. + १० रु.	११० रु.
(१) २० रु. + १० रु. + ५ रु.	३५ रु.
(१) ५० रु. + २० रु. + २० रु.	९० रु.

४. खालील रुपयांची मोड करताना २ रुपयांची किती नाणी घ्यावी लागतील ? कंसातील योग्य उत्तरावर

✓ अशी खूण करा.

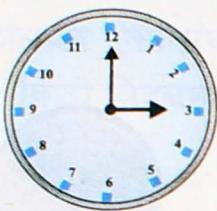
(१) २० रु.	(१०, २०, ५)
(२) ५० रु.	(२५, १०, २०)
(३) १०० रु.	(२०, ५०, ४०)

(४) १० रु.	(१, ५, २)
(५) २ रु.	(२, १, ३)
(६) १२ रु.	(५, ६, ७)

स्वाध्याय ४०

कालमापन

१.

लहान काटा ३ वर
मोठा काटा १२ वर
 वाजले.

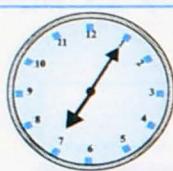

लहान काटा १० वर
मोठा काटा १२ वर
 वाजले

२. किती वाजून किती मिनिटे झाली, ते चौकटींत लिहा.

वाजून मिनिटे

वाजून मिनिटे

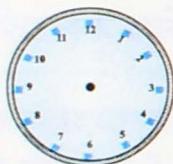

वाजून मिनिटे

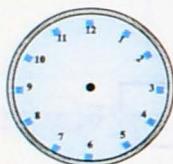

वाजून मिनिटे

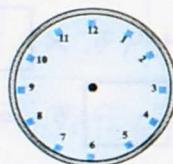
३. घड्याळांमध्ये दिलेल्या वेळेनुसार तासकाटा व मिनिटकाटा यांचे स्थान दर्शवा.

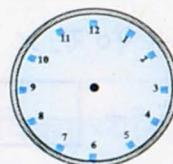
२ वा. १० मि.

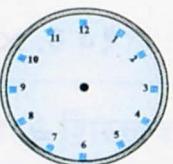
५ वा. ३० मि.

७ वा. १५ मि.

१ वा. ५ मि.

१२ वा. १० मि.

४. पुढील वर्णनांवरून वेळ लिहा.

(१) तासकाटा ३ व ४ च्या मध्ये, मिनिटकाटा सहावर

(२) तासकाटा ९ वर, मिनिटकाटा बारावर.

(३) तासकाटा नऊच्या पुढे, मिनिटकाटा नऊवर.

(४) तासकाटा नऊच्या किंचित पुढे, मिनिटकाटा एकवर

* स्वाध्याय ४१ *

बेरीज-वजाबाकी : कालमापन

१. खालील तास व मिनिटे यांच्या बेरजा करा.

(१)	तास	मिनिटे
+	६	१०
	३	१५

(२)	तास	मिनिटे
+	२	३०
	१	१०

(३)	तास	मिनिटे
+	६	१०
	३	१५

२. तास व मिनिटे यांची वजाबाकी करून योग्य उत्तरे मांडा.

(१)	तास	मिनिटे
-	५	३०
	१	२०

(२)	तास	मिनिटे
-	९	४५
	२	१५

(३)	तास	मिनिटे
-	८	४०
	४	३५

३. (१) हेमंत सकाळी व्यायामासाठी घरून ६ वा. ३० मिनिटांनी निघाला. हेमंत मैदानावरून व्यायाम करून घरी आला, त्यावेळी घड्याळात ७ वा. १५ मि. झाले होते, तर हेमंत व्यायामासाठी घराबाहेर किती वेळ होता?

तास	मिनिटे

(२) सुरेखा ५ वाजून २५ मिनिटांनी बागेत पोहोचली. तेथून ती ७ वाजून १० मिनिटांनी घरी जाण्यासाठी निघाली, तर ती बागेत किती वेळ होती ?

तास	मिनिटे

४. (१) श्रुतीने १ ता. ३५ मिनिटे बसने व २ तास ३५ मिनिटे रेल्वेने प्रवास केला, तर तिने एकूण किती वेळ प्रवास केला ?

तास	मिनिटे

(२) सकाळी ८ वाजून ३० मिनिटांनी मँच सुरु झाली व सकाळी ११ वाजून ३० मिनिटांनी मँच संपली, तर किती वेळ मँच चालली ?

तास	मिनिटे

आॅगस्ट २००७

रविवार	सोमवार	मंगलवार	बुधवार	गुरुवार	शुक्रवार	शनिवार
			१	२	३	४
५	६	७	८	९	१०	११
१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८
१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५
२६	२७	२८	२९	३०	३१	

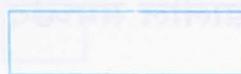
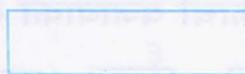
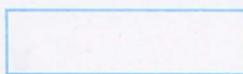
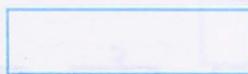
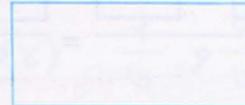
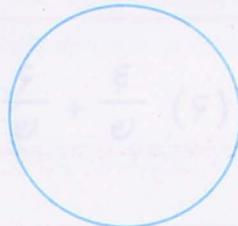
१. वरील दिनदर्शिका पाहून खालील प्रश्नांची उत्तरे दद्या.

- (१) हा महिना किती दिवसांचा आहे ?
- (२) या महिन्यातील तिसऱ्या सोमवारी किती तारीख आहे ?
- (३) या महिन्यात एकूण शनिवार किती आहेत ?
- (४) १५ आॅगस्ट २००७ या दिवशी कोणता वार आहे ?
- (५) या महिन्यातील ३ तारखेस कोणता वार आहे ?
- (६) ५ तारखेस कोणता वार आहे.
- (७) दुसऱ्या शुक्रवारी कोणती तारीख आहे ?
- (८) महिन्याच्या शेवटच्या दिवसाचा वार कोणता ?
- (९) १ सप्टेंबर रोजी कोणता वार येईल ?
- (१०) ३१ जुलै रोजी कोणता वार होता ?

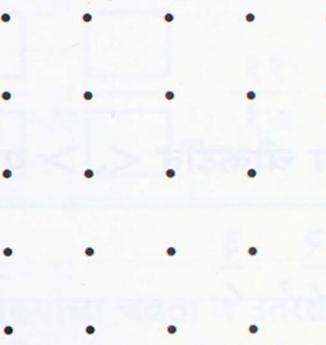
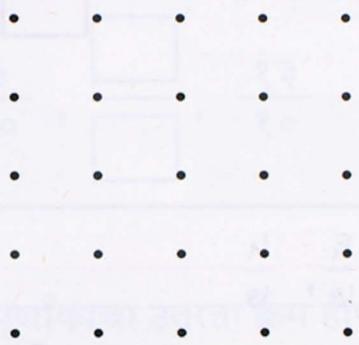
स्वाध्याय ४३

भौमितिक आकृत्या काढणे

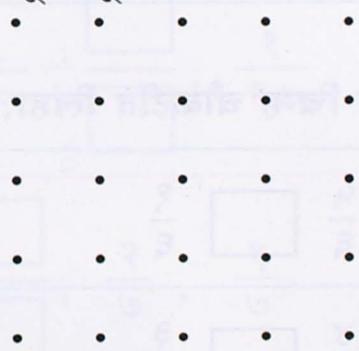
१. खालील आकृत्या पाहा व त्यांची नावे चौकटींत लिहा.

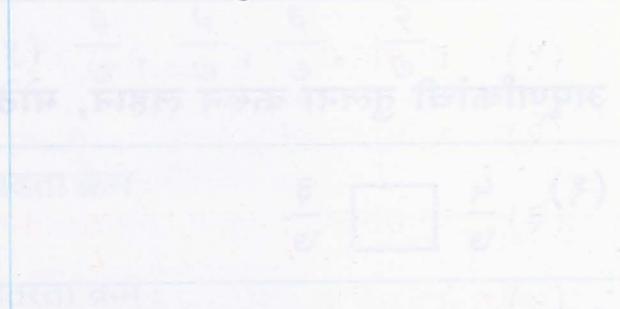
२. तीन त्रिकोण तयार करण्यासाठी कोणतेही बिंदू जोडा. ३. कोणतेही बिंदू जोडून २ चौरस तयार करा.

४. कोणतेही बिंदू जोडून दोन आयत तयार करा.

५. एक वर्तुळ काढा.

६. मुक्त हस्ते त्रिकोण, चौरस, आयत, वर्तुळ यांपैकी प्रत्येकी एक आकृती काढा.

त्रिकोण	चौरस	आयत	वर्तुळ

१. खालील समच्छेद अपूर्णांकांची बेरीज करा.

$$(1) \frac{2}{9} + \frac{3}{9} = \frac{\boxed{} + \boxed{}}{9} = \frac{\boxed{}}{9}$$

$$(2) \frac{3}{7} + \frac{2}{7} = \frac{\boxed{} + \boxed{}}{7} = \frac{\boxed{}}{7}$$

२. खालील समच्छेद अपूर्णांकांची वजाबाकी करा.

$$(1) \frac{7}{10} - \frac{3}{10} = \frac{\boxed{} - \boxed{}}{10} = \frac{\boxed{}}{10}$$

$$(2) \frac{8}{8} - \frac{3}{8} = \frac{\boxed{} - \boxed{}}{\boxed{}} = \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

३. रिकाम्या चौकटींत <, > यांपैकी योग्य चिन्ह लिहा.

$$(1) \frac{2}{8}, \frac{3}{8}$$

$$2 \boxed{} 3 \text{ म्हणून } \frac{2}{8} \boxed{} \frac{3}{8}$$

$$(2) \frac{6}{7}, \frac{5}{7}$$

$$6 \boxed{} 5 \text{ म्हणून } \frac{6}{7} \boxed{} \frac{5}{7}$$

४. अपूर्णांकांची तुलना करून लहान, मोठे यांपैकी योग्य चिन्ह चौकटींत लिहा.

$$(1) \frac{5}{7} \boxed{} \frac{3}{7}$$

$$(2) \frac{5}{6} \boxed{} \frac{1}{6}$$

$$(3) \frac{8}{9} \boxed{} \frac{7}{9}$$

$$(4) \frac{8}{5} \boxed{} \frac{3}{5}$$

५. लहान-मोठेपणा योग्य चिन्हांने दर्शवला असल्यास चौकटींत ✓ अशी खूण करा.

$$(1) \frac{2}{5} > \frac{3}{5} \quad \boxed{}$$

$$(2) \frac{4}{8} < \frac{2}{8} \quad \boxed{}$$

$$(3) \frac{5}{10} < \frac{8}{10} \quad \boxed{}$$

$$(4) \frac{1}{7} = \frac{1}{7} \quad \boxed{}$$

स्वाध्याय ४५

समच्छेद अपूर्णांक : कोणता लहान ? कोणता मोठा ?

१. पुढील अपूर्णांकाचा चढता क्रम होण्यासाठी चौकटींत योग्य अपूर्णांक लिहा.

$$(1) \frac{1}{3}, \frac{\boxed{}}{\boxed{}}, \frac{4}{3}$$

$$(4) \frac{2}{7}, \frac{5}{7}, \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

$$(2) \frac{2}{5}, \frac{\boxed{}}{\boxed{}}, \frac{4}{5}$$

$$(5) \frac{3}{11}, \frac{7}{11}, \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

$$(3) \frac{7}{10}, \frac{\boxed{}}{\boxed{}}, \frac{13}{10}$$

$$(2) \frac{\boxed{}}{\boxed{}}, \frac{\boxed{}}{\boxed{}}, \frac{11}{17}$$

२. पुढील अपूर्णांकाचा उतरता क्रम होण्यासाठी चौकटींत योग्य अपूर्णांक लिहा.

$$(1) \frac{5}{10}, \frac{\boxed{}}{\boxed{}}, \frac{9}{10}$$

३. पुढील संख्यांचा चढता व उतरता क्रम लावा.

$$(1) \frac{3}{7}, \frac{5}{7}, \frac{6}{7}, \frac{2}{7}$$

चढता क्रम :

$$(2) \frac{\boxed{}}{\boxed{}}, \frac{2}{7}, \frac{1}{7}$$

उतरता क्रम :

$$(3) \frac{9}{12}, \frac{7}{12}, \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

$$(2) \frac{3}{6}, \frac{4}{6}, \frac{2}{6}, \frac{7}{6}$$

चढता क्रम :

$$(4) \frac{\boxed{}}{\boxed{}}, \frac{8}{9}, \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

उतरता क्रम :

स्वाध्याय ४६

नोटांची मोड

१. सलीमजवळ २० रुपयांच्या ३ नोटा आणि १० रुपयांच्या ५ नोटा आहेत, तर सलीमजवळ एकूण रक्कम किती ?

$$\begin{aligned}
 & \boxed{20 \times 3} + \boxed{10 \times 5} \\
 = & \boxed{\quad} + \boxed{\quad} \\
 = & \boxed{\quad} \text{ रु.}
 \end{aligned}$$

२. अब्राहमजवळ १०० रुपयांची १ नोट, २० रुपयांच्या ४ नोटा व १० रुपयांच्या २ नोटा आहेत, तर अब्राहमजवळ एकूण रक्कम किती ?

$$\begin{aligned}
 & \boxed{100 \times 1} + \boxed{20 \times 4} + \boxed{10 \times 2} \\
 = & \boxed{\quad} + \boxed{\quad} + \boxed{\quad} \\
 = & \boxed{\quad} + \boxed{\quad} \\
 = & \boxed{\quad} \text{ रु.}
 \end{aligned}$$

३. पुढील पदावलींना सरळरूप क्या व नोटांच्या भाषेत अर्थ सांगा.

(१) $\boxed{10 \times 5} + \boxed{5 \times 7} = \boxed{\quad}$

(२) $\boxed{50 \times 2} + \boxed{2 \times 6} = \boxed{\quad}$

(३) $\boxed{20 \times 3} + \boxed{1 \times 7} = \boxed{\quad}$

४. नोटांची एकूण किमत चौकटींत लिहा.

(१)

रु.

(२)

रु.

(३)

रु.

(४)

रु.

(५)

रु.

(६)

रु.

(७)

रु.

(८)

रु.

(९)

रु.

स्वाध्याय ४७

शाब्दिक उदाहरणे

प्राचीनी राडिकली नामांकन प्रक्रिया निंदा

१. सौरभने पहिल्या सामन्यात ३४ धावा व दुसऱ्या सामन्यात ४३ धावा केल्या, तर दोन्ही सामन्यांत मिळून सौरभच्या धावा किती होतील ?

पहिल्या सामन्यातील धावा

दुसऱ्या सामन्यातील धावा

एकूण धावा

३४

४३

२. विराजने ३७ रुपयांचे खेळणे घेतले. व दुकानदारास ५० रुपयांची एक नोट दिली, तर दुकानदार विराजला किती रुपये परत करील ?

दुकानदारास दिलेली रक्कम

रु.

खेळण्याची किंमत

रु.

विराजला परत मिळणारी रक्कम

रु.

५०

३७

३. अलकाने २५० मिली गाईचे व ५०० मिली म्हशीचे दूध विकत घेतले, तर अलकाने एकूण किती मिली दूध विकत घेतले ?

गाईचे दूध

मिली

म्हशीचे दूध

मिली

२५०

एकूण दूध

मिली

५००

४. ५४ किंवृ बटाटे विकत घेतले . त्यांपैकी २५ किंवृ एका पिशवीत मावले , तर किती किलोग्रॅम बटाटे शिल्लक राहिले ?

एकूण विकत घेतलेले बटाटे

किंवृ

पिशवीत भरलेले बटाटे

किंवृ

५४

शिल्लक बटाटे

किंवृ

२५

५. रवींद्र २३ किमी अंतर सायकलने व १५ किमी अंतर पायी गेला. तर त्याने एकूण किती किलोमीटर प्रवास केला ?

सायकलने केलेला प्रवास

किमी

पायी केलेला प्रवास

किमी

२३

एकूण केलेला प्रवास

किमी

१५

स्वाध्याय ४८

संकीर्ण उदाहरणसंग्रह-५

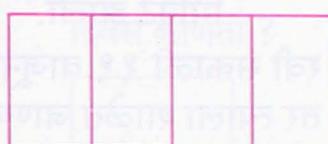
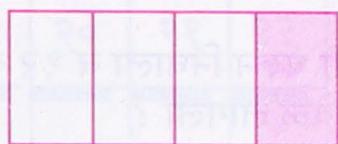
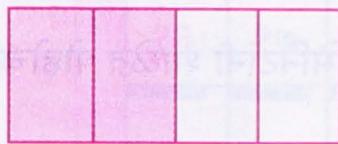
१. बेरीज करा.

$$(1) \frac{1}{5} + \frac{3}{5} = \frac{\boxed{} + \boxed{}}{\boxed{}} = \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

२. वजाबाकी करा.

$$(1) \frac{6}{11} - \frac{3}{11} = \frac{\boxed{} - \boxed{}}{\boxed{}} = \frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

३. पुढील आकृत्यांमधील रंगवलेला भाग अपूर्णांकाने दाखवा. त्या अपूर्णांकांची बेरीज दाखवण्यासाठी शेवटच्या आकृतीतील भाग संगवा व बेरीज रिकाम्या चौकटींत लिहा.

$$\frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

+

$$\frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

=

$$\frac{\boxed{}}{\boxed{}}$$

४. पुढील अपूर्णांकाच्या जोडच्यांत <, >, = यांपैकी योग्य चिन्ह लिहा.

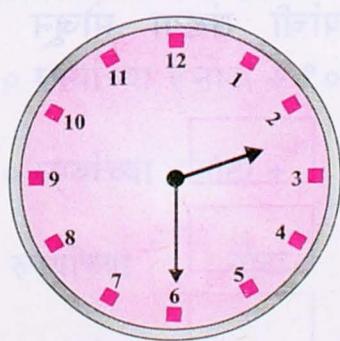
$$(1) \frac{5}{6} \quad \boxed{} \quad \frac{1}{6}$$

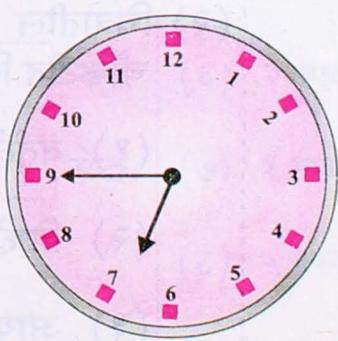
$$(2) \frac{5}{11} \quad \boxed{} \quad \frac{6}{11}$$

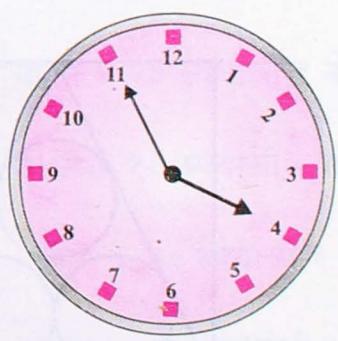
$$(3) \frac{8}{9} \quad \boxed{} \quad \frac{7}{9}$$

$$(4) \frac{2}{3} \quad \boxed{} \quad \frac{2}{3}$$

५. घड्याळाखालील चौकटींत किती वाजून किती मिनिटे ते लिहा.

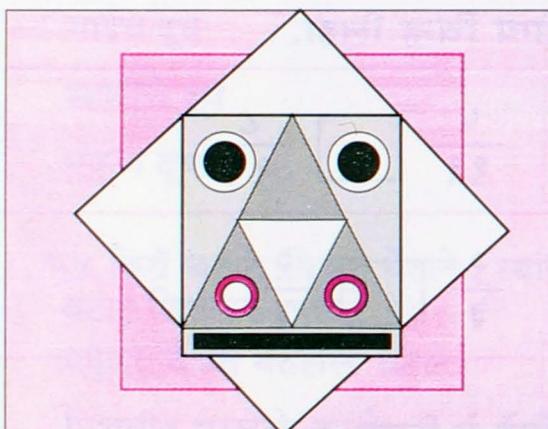

६. रिकाम्या जागा भरा.

- (१) घड्याळातील लहान काटा म्हणजे काटा.
- (२) घड्याळातील मोठा काटा म्हणजे काटा.
- (३) मोठा काटा घरे फिरला म्हणजे एक तास होतो.
- (४) मोठा काटा एक घर पुढे जाण्यासाठी मिनिटे लागतात.
- (५) तासकाटा सहाच्या पुढे व मिनिटकाटा ९ वर आहे तर वाजून मिनिटे झाली.

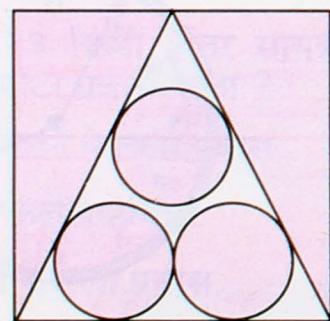
७. रवी सकाळी ११ वाजून ५५ मिनिटांनी घरून निघाला व १२ वाजून २० मिनिटांनी शाळेत पोहोचला, तर त्याला शाळेत जाण्यासाठी किती वेळ लागला ?

८.

(१) बाजूच्या आकृतीत खालीलपैकी कोणकोणत्या आकृत्यांचा समावेश आहे. त्यापुढे ✓ अशी खूण करा.

- (१) आयत
- (२) चौरस
- (३) त्रिकोण
- (४) वर्तुळ

(२) चित्रातील आकृत्यांची संख्या मोजून समोरील चौकटीत लिहा.

- (१) वर्तुळे
- (२) त्रिकोण
- (३) आयत
- (४) चौरस

१.

डिसेंबर २००७

रविवार	सोमवार	मंगलवार	बुधवार	गुरुवार	शुक्रवार	शनिवार	१
							२
	३	४	५	६	७	८	
९	१०	११	१२	१३	१४	१५	
१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	
२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	
३०	३१						

(१) ही दिनदर्शिका कोणत्या महिन्याची आहे ?

(२) या महिन्यातील एकूण दिवस किती ?

(३) महिन्याचा पहिला दिवस कोणता ?

(४) रविवार कोणकोणत्या तारखांना आहे ?

(५) दुसऱ्या शनिवारची तारीख कोणती ?

(६) रविवारशिवाय आणखी किती सुट्ट्या आलेल्या आहेत ?

(७) या महिन्यात ५ वेळा आलेले वार कोणकोणते आहेत ?

(८) १ जानेवारी २००८ ला कोणता वार असेल ?

१०. पन्नास रुपयांची मोड वेगवेगळ्या प्रकारे करण्यासाठी चौकटींत नोटा व नाणी यांची संख्या लिहा.

(१) २० रुपयांच्या २ नोटा + १० रु. ची नोट.

(६) २ रुपयांची नाणी + २० रुपयांची १ नोट

(२) १० रुपयांच्या ४ नोटा + ५ रु. च्या नोटा.

(७) १ रुपयाची नाणी + १० रुपयांची १ नोट

(३) ५ रुपयांच्या नोटा

(८) ५ रुपयांच्या नोटा + २० रुपयांची १ नोट

(४) २० रुपयांच्या २ नोटा + ५ रु. च्या नोटा.

(९) ५ रुपयांच्या नोटा + १० रुपयांची १ नोट

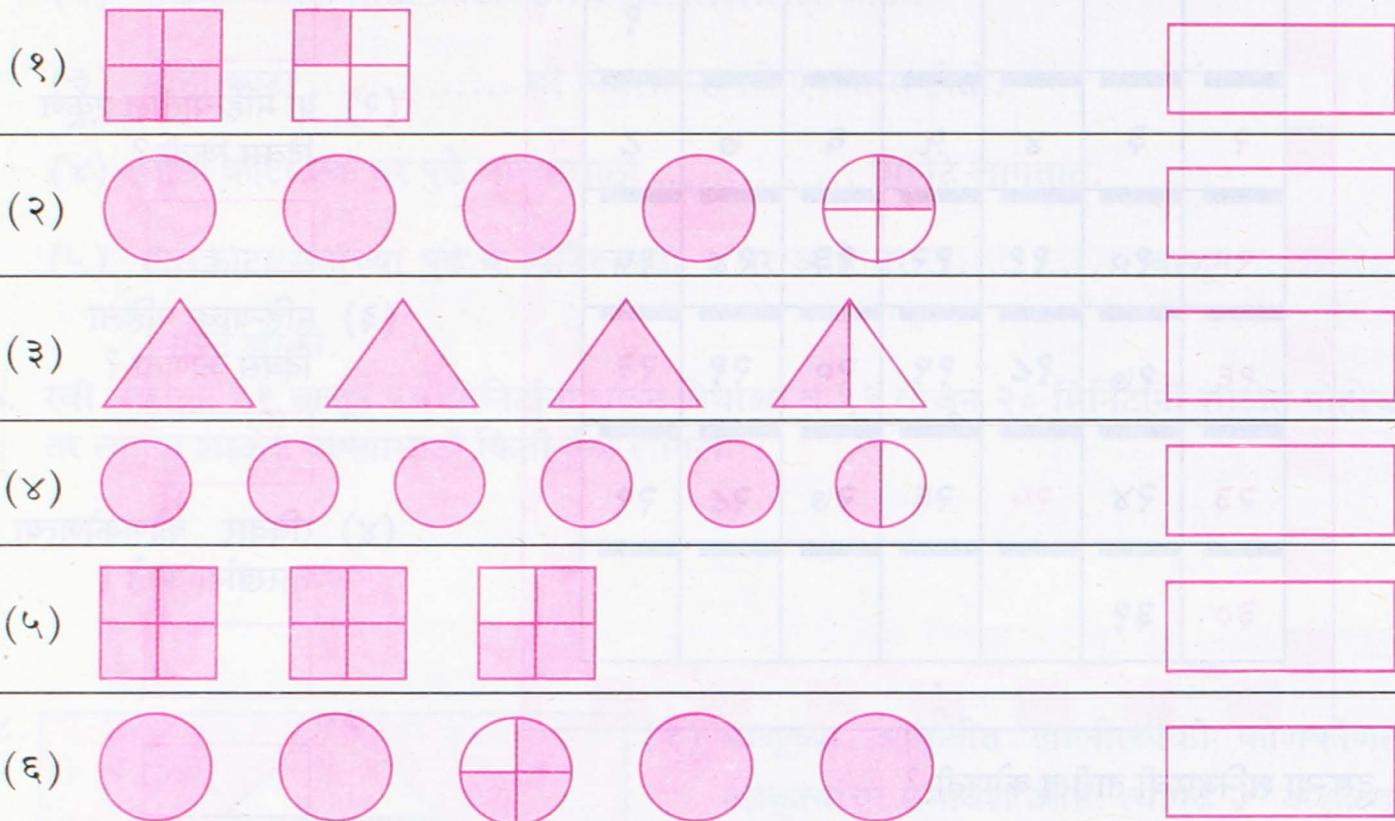
(५) १० रुपयांच्या नोटा.

(१०) २ रुपयांच्या नोटा

स्वाध्याय ४९

सव्वा, दीड, अडीच, साडेतीन

१. खालील रंगवलेल्या आकृत्यांची किमत सव्वा, दीड, अडीच, साडेतीन यांप्रमाणे लिहा.

२. दोन्ही गटांतील जोड्या बाणांनी दाखवा.

गट १
(१) सव्वादोन
(२) पावणेचार
(३) अडीच
(४) साडेचार
(५) पावणेदोन
(६) सव्वातीन

गट २
(१)
(२)
(३)
(४)
(५)
(६)

१. योग्य जोड्या जुळवा.

गट १

- (१) १००
- (२) ७५
- (३) ५०
- (४) २५
- (५) १२५

गट २

- (१) पाऊणशे
- (२) पावशे
- (३) एकशे
- (४) सन्वाशे
- (५) अर्धाशे

२. पुढील चौकटींत योग्य संख्या लिहा.

(१) सन्वासहाशे	=	६००	+	<input type="text"/>
(२) सन्वाशे	=	<input type="text"/>	+	२५
(३) अडीचशे	=	<input type="text"/>	+	<input type="text"/>
(४) साडेसातशे	=	<input type="text"/>	+	५०
(५) पाचशे	=	<input type="text"/>	+	<input type="text"/>

३. चौकटींत योग्य संख्या भरा.

(१)	<input type="text"/>	=	२००	+	७५
(२)	<input type="text"/>	=	५००	+	२५
(३)	पावणेदोनशे	=	<input type="text"/>	-	२५
(४)	४७५	=	<input type="text"/>	-	<input type="text"/>
(५)	३७५	=	<input type="text"/>	-	२५

४. सागरने सहलीसाठी दीडशे रुपये, सरोजने पावणेदोनशे रुपये आणि यास्मीनने सन्वाशे रुपये आणले, तर तिघांनी मिळून सहलीसाठी किती रक्कम आणली होती ?

स्वाध्याय ५१

बोलभाषेचे गणिती रूप

१. गणिती रूप दर्शा.

(१) ५ ची दुप्पट

(२) ७ अधिक ४

(३) १० उणे ०

(४) १३ चे ४ समान भाग

(५) ८ च्या तिप्पट

(६) ६ तीन वेळा

(७) सातच्या पाच पट

(८) आठ शून्य वेळा

(९) १३ वजा शून्य

(१०) पाच गुणिले ४

२. कंसांतील योग्य उत्तरावर ✓ अशी खूण करा.

(१) सातमध्ये दोन मिळवले

(२ + ७, ७ - २, ७ + २)

(२) चारमधून चार कमी केले

(४ × ४, ४ - ४, ४ + ४)

(३) पंधराचे तीन भाग केले.

(३ × ५, १५ × ३, १५ ÷ ३)

(४) वीस लहान पंचवीस पेक्षा

(२० = २५, २० < २५, २५ > २०)

(५) नऊच्या नऊ पट

(९ + ९, ९ - ९, ९ × ९)

३. फक्त गणिती रूप चौकटींत लिहा.

(१) बारा आणि दहा मधील फरक.

(७)

(२) पाचमध्ये शून्य मिळवला.

(८)

(३) आठचे चार समान भाग केले.

(९)

(४) सात लहान नऊपेक्षा.

(१०)

४. योग्य जोडच्या बाणाने लावा.

गट १

- (१) चारमध्ये पाच मिळवले.
- (२) सातमधून दोन कमी.
- (३) चार गुणिले पाच.
- (४) चारच्या आठपट
- (५) सहाचे तीन समान भाग

गट २

- (१) 4×5
- (२) $6 \div 3$
- (३) $7 - 2$
- (४) $4 + 5$
- (५) 4×8

स्वाध्याय ५२

शाब्दिक उदाहरणे बेरीज-वजाबाकी

१. एका फूलविक्रेत्याकडे गुलाबाची ३४ फुले होती. त्याने आणखी १२ फुले विकत आणली. अशिवनीला त्याने २५ फुले विकली, तर आता विक्रेत्याकडे किती फुले शिल्लक राहिली ?

फूलविक्रेत्याकडील सुरवातीची फुले

नवीन आणलेली फुले

विक्रेत्याकडील एकूण फुले

अशिवनीला विकलेली फुले

विक्रेत्याकडे उरलेली फुले

$$\begin{array}{r}
 34 \\
 + 12 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \square \quad \square \\
 \hline
 \square
 \end{array}$$

फुले

२. एका बसमध्ये सुरवातीला २७ प्रवासी होते. पहिल्या थांब्यावर त्यांपैकी ६ प्रवासी बसमधून उतरले आणि १२ प्रवासी बसमध्ये चढले, तर आता बसमध्ये एकूण किती प्रवासी आहेत ?

बसमधील सुरुवातीचे प्रवासी

बसमधून उतरलेले प्रवासी

बसमधील उरलेले प्रवासी

बसमध्ये चढलेले प्रवासी

बसमधील एकूण प्रवासी

$$\begin{array}{r}
 27 \\
 - 6 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \square \quad \square \\
 \hline
 \square
 \end{array}$$

प्रवासी

३. सदानंदकडे एकूण २१ चॉकलेट होती. त्याने दुकानातून आणखी २३ चॉकलेट विकत घेतली. सदानंदने स्वतःच्या वाढदिवसानिमित्त आपल्या ३५ मित्रांना प्रत्येकी एक याप्रमाणे चॉकलेट वाटली, तर शेवटी सदानंदकडे किती चॉकलेट शिल्लक राहिली ?

सदानंदकडील सुरवातीची चॉकलेट

विकत घेतलेली चॉकलेट

सदानंदकडील एकूण चॉकलेट

मित्रांना वाटलेली चॉकलेट

सदानंदकडील शिल्लक चॉकलेट

$$\begin{array}{r}
 21 \\
 + 23 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \square \quad \square \\
 \hline
 \square \quad \square
 \end{array}$$

चॉकलेट

१. तिसरीच्या प्रत्येक तुकडीत ५४ मुले आहेत, तर अशा ५ तुकड्यांमधील एकूण विद्यार्थी किती असतील ?

तिसरीच्या एका तुकडीतील विद्यार्थी

	५	४

तिसरीच्या तुकड्यांची संख्या

तिसरीतील एकूण विद्यार्थी

२. भिंतीवरील एका घड्याळाची किमत १२५ रुपये आहे. अशी ७ घड्याळे घेण्यासाठी किती रुपये लागतील ?

एका घड्याळाची किमत

१	२	५

घड्याळांची संख्या

७ घड्याळांची किमत

३. एका आमराईत आंब्याची २३० झाडे आहेत. प्रत्येक झाडाला ४ लिटर पाणी घालण्यासाठी एकूण किती लिटर पाणी लागेल ?

आंब्याच्या झाडांची संख्या

२	३	०

प्रत्येक झाडाला घातलेले पाणी

लागलेले एकूण पाणी

स्वाध्याय ५४

भागाकाराचा दुसरा अर्थ

१. खालील उदाहरणांत भागाकार करा व उत्तरे समोरील चौकटींत लिहा.

(१)

$$\begin{array}{r} & \boxed{} \\ 8 &) 70 \\ - & \boxed{} \boxed{} \\ \hline & \boxed{} \boxed{} \end{array}$$

$$8 \times 8 = \boxed{}$$

$$8 \times 9 = \boxed{}$$

$$\boxed{} > \boxed{}$$

$\therefore \boxed{}$ चा भाग जातो .

भागाकार

बाकी

(२)

$$\begin{array}{r} & \boxed{} \\ 5 &) 42 \\ - & \boxed{} \boxed{} \\ \hline & \boxed{} \boxed{} \end{array}$$

$$5 \times 8 = \boxed{}$$

$$5 \times 9 = \boxed{}$$

$$\boxed{} > \boxed{}$$

$\therefore \boxed{}$ चा भाग जातो .

भागाकार

बाकी

(३)

$$\begin{array}{r} & \boxed{} \\ 6 &) 57 \\ - & \boxed{} \boxed{} \\ \hline & \boxed{} \boxed{} \end{array}$$

$$6 \times 9 = \boxed{}$$

$$6 \times 8 = \boxed{}$$

$$\boxed{} > \boxed{}$$

$\therefore \boxed{}$ चा भाग जातो .

भागाकार

बाकी

२. पुढील भागाकार करा व चौकटींत योग्य संख्या भरा.

(१)

$$\begin{array}{r} & \boxed{} \boxed{} \\ 8 &) 65 \\ - & \boxed{} \boxed{} \\ \hline & \boxed{} \boxed{} \\ - & \boxed{} \boxed{} \\ \hline & \boxed{} \boxed{} \end{array}$$

$$\text{भागाकार} = \boxed{}$$

$$\text{बाकी} = \boxed{}$$

(२)

$$\begin{array}{r} & \boxed{} \boxed{} \\ 3 &) 70 \\ - & \boxed{} \boxed{} \\ \hline & \boxed{} \boxed{} \\ - & \boxed{} \boxed{} \\ \hline & \boxed{} \boxed{} \end{array}$$

$$\text{भागाकार} = \boxed{}$$

$$\text{बाकी} = \boxed{}$$

१. प्रियाला एक भाकरी बनवण्यासाठी ६ मिनिटे लागतात, तर २४ मिनिटांत ती किती भाकरी करील ?

एक भाकरी बनवण्यासाठी वेळ

मिनिटे

६) २४

एकूण वेळ

मिनिटे

एकूण भाकरींची संख्या

२. एका घागरीत ४ लीटर दूध मावते. तर अशा किती घागरीत ३६ लीटर दूध मावेल ?

एकूण दूध

लीटर

४) ३६

प्रत्येक घागरीतील दूध

लीटर

घागरींची संख्या

३. ५ मोसंबींची किमत २० रुपये आहे, तर एका मोसंबींची किमत किती ?

५ मोसंबींची किमत

रुपये

५) २०

मोसंबींची संख्या

एका मोसंबींची किमत

रुपये

४. ८४ वह्या ७ विद्यार्थ्यांना समान वाटल्या, तर प्रत्येक विद्यार्थ्यास किती वह्या मिळतील ?

एकूण वह्या

७) ८४

विद्यार्थी संख्या

प्रत्येकास मिळणाऱ्या वह्या

खालील शब्दिक उदाहरणे व्हीत सोडवा. (उदा. १ ते ५)

१. एका वर्गात ३९ विद्यार्थी आहेत, त्यांपैकी ११ विद्यार्थी क्रिकेट खेळण्यासाठी गेले, तर त्या वर्गात किती विद्यार्थी राहिले ?
२. तेजलकडे १२ रंगीत पेन्सिली व गौरीकडे १६ रंगीत पेन्सिली आहेत, तर दोघीजवळ मिळून किती रंगीत पेन्सिली आहेत ?
३. एका बागेतील प्रत्येक रांगेत नारळाची ३७ झाडे आहेत, त्या बागेत नारळाच्या झाडांच्या अशा ८ रांगा असतील, तर त्या बागेतील नारळांची एकूण झाडे किती ?
४. एका मजुराची एक आठवड्याची मजुरी २८० रु. होते, तर ३ मजुरांची एका आठवड्याची मजुरी किती ?
५. एका पेनची किंमत ६ रु. असल्यास ७२ रुपयांत किती पेन येतील ?
६. पुढील शब्दाचे अर्थ लिहा.

- (१) पावणेनऊ म्हणजे
- (२) सव्वाअकरा म्हणजे
- (३) साडेपाच म्हणजे
- (४) पावणेतीन म्हणजे

७. पुढील गणितीरूप शब्दरूपात मांडा.

- (१) $15 \div 5$
- (२) $18 - 5$
- (३) 6×3
- (४) $10 > 8$
- (५) $17 < 20$

८. पुढील संख्या पावशे, अर्धाशे, पाऊणशे या स्वरूपात लिहा.

- (१) ६२५
- (२) ४५०
- (३) ५७५
- (४) ९५०
- (५) ३२५

९. पुढील पदावली वहीत सोडवा.

$$(1) 4 \times 6 + 6 \times 2$$

$$(2) 7 \times 5 + 12 - 3$$

$$(3) 12 - 3 \times 2$$

$$(4) 24 - 20 + 5$$

$$(5) 28 - 10 + 5$$

$$(6) 21 \times 3 + 3$$

१०. पुढील रकमेसाठी कोणकोणत्या प्रकारची मोड देता येईल ?

(१) ५५ रु. \rightarrow ५ रुपयांची नाणी.
 \rightarrow ५० रुपयांची १ नोट + १ रुपयाची नाणी
 \rightarrow २० रुपयांच्या दोन नोटा + ५ रुपयांच्या नोटा

(२) १७ रु. \rightarrow १० रुपयांची नोट + एक रुपयाचे १ नाणे
 $+ 2$ रुपयांची ... नाणी
 \rightarrow ५ रुपयांची तीन नाणी + रुपयांची २ नाणी

उदा. ११ ते १६ वहीत सोडवा.

११. ४८ मुलांच्या ४ समान रांगा केल्यास प्रत्येक रांगेत किती मुळे असतील ?

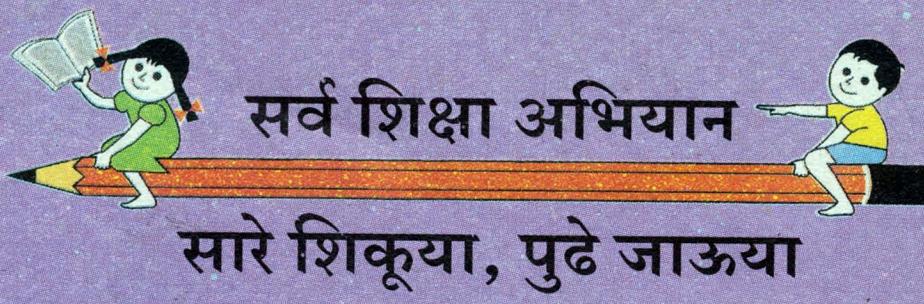
१२. स्नेहाने ४ ली ५०० मिली रॉकेल आणले. त्यापैकी २ ली २२५ मिली रॉकेल वापरले, तर किती रॉकेल शिल्लक राहिले ?

१३. एका पुस्तकाची किंमत ३४ रु. असल्यास अशा ९ पुस्तकांची किंमत किती ?

१४. प्रीतीने १० किग्रॅ ७५० ग्रॅम गहू घेतले आणि कौस्तुभने १२ किग्रॅ ४२५ ग्रॅम गहू घेतले, तर दोघांनी मिळून किती गहू घेतले ?

१५. अतुल सकाळी ६ वाजून ३० मिनिटांनी निघून दुपारी ११ वाजून ४५ मिनिटांनी गावाला पोहोचला, तर त्याने किती तास प्रवास केला ?

१६. प्रत्येकास ७ रु. दिल्यास ६९ रुपये जास्तीत जास्त किती जणांना वाटता येतील ? किती रुपये उरतील ?

सर्व शिक्षा अभियान

सारे शिकूया, पुढे जाऊया

विद्यार्थ्यांशी हितगुज

- नियमितपणे स्वाध्यायातील प्रश्न स्वप्रयत्नाने सोडवा.
- स्वप्रयत्नाने उदाहरणे सोडवल्यास तुमचा आत्मविश्वास निश्चितपणे वाढणार आहे.
- एखादा प्रश्न सोडवताना अडचण वाटल्यास नाउमेद होऊ नका. त्या प्रश्नासंबंधी पाठ्यपुस्तकातील भागाचे वाचन करा. त्यानंतर तो प्रश्न तुम्हाला सोडवता येईलच अशी खात्री बाळगा.
- पाठ्यपुस्तकात नमुन्यादाखल काही उदाहरणे सोडवून दाखवली आहेत त्यात दिलेल्या रीतीप्रमाणेच रीत लिहा.
- वर नमूद केल्याप्रमाणे प्रयत्न करून देखील प्रश्न सोडवता आला नाही, तर दुसऱ्या दिवशी तुमच्या शिक्षकांना मोकळेपणाने अडचण सांगून त्यांचे मार्गदर्शन घ्या.
- स्वाध्यायातील उदाहरणे पेन्सिलने सोडवा. स्वाध्यायपुस्तिकेवर खाडाखोड होणार नाही याची दक्षता घ्या.
- तुम्ही हे स्वाध्याय नियमितपणे व शक्यतो इतरांची मदत न घेता सोडवल्यास तुमची गणित विषयातील प्रगती नव्की वाढेल आणि तुम्हाला गणित विषय आवडू लागेल.

महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम
संशोधन मंडळ, पुणे.

रु. १६.००